

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Židé v Kasejovicích

Kateřina Strejcová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Židé v Kasejovicích

Kateřina Strejcová

Vedoucí práce:

Mgr. Karel Hrdlička

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala panu Mgr. Karlu Hrdličkovi, jež byl vedoucím této bakalářské práce. Děkuji mu za odborné vedení, cenné rady a připomínky, za zapůjčení odborné literatury a za skvělou spolupráci.

Anotace v českém jazyce:

Bakalářská práce popisuje židovskou obec v Kasejovicích, v městečku v Plzeňském regionu, v okrese Plzeň-jih. Práce obsahuje popis městečka a místní židovské komunity. Zaměřuje se především na historii zdejších Židů, od jejich prvního příchodu v 16. stol., až po druhou světovou válku, kdy jejich působení v Kasejovicích končí. Cílem je seznámit se s místní židovskou obcí a analýzou dojít k tomu, jak je kasejovická obec důležitá nejen v Plzeňském regionu, ale v celé České republice.

Anotace v anglickém jazyce:

The bachelor thesis deals with the Jewish community in Kasejovice, a small town in Pilsen Region, Pilsen-South District. The work describes the municipality and the local Jewish communities. It focuses especially on the history of local Jews from their coming in the 16th century to the World War II when their presence in Kasejovice came to an end. The objective is to learn the local Jewish community and, through an analysis, establish the relevancy of the community not only in Pilsen Region but also in the Czech Republic as a whole.

Klíčová slova v českém jazyce:

Židé, Kasejovice, synagoga, hřbitov, komunita, rodák

Klíčová slova v anglickém jazyce:

Jews, Kasejovice, synagogue, cemetery, community, native

Obsah

1 ÚVOD	9
2 HISTORIE A SOUČASNOST KASEJOVIC	12
2.1 Historie Kasejovic a okolí	12
2.2 Současná doba	16
3 ŽIDÉ V ČESKÝCH ZEMÍCH	17
3.1 První zmínka o Židech v Českých zemích	17
3.2 Obchod a první pogromy	17
3.3 Ghetta, židovské obce a zákony	19
3.4 Doba husitská, jagellonská a habsburská	20
3.5 „Úřední antisemitismus“, vláda Marie Terezie a Josefa II.	22
3.6 Antisemitismus, hilnesriáda a holocaust	23
3.7 Komunismus, rok 1989 a současnost	25
4 ŽIDOVSKÁ OBEC	27
4.1 Židovská obec v Kasejovicích	27
4.2 Druhá světová válka a holocaust	30
4.3 Demografie	31
4.4 Židovské obce v okolí	33
5 KASEJOVICKÉ ŽIDOVSKE PAMÁTKY	35

5.1 Synagoga	35
5.2 Židovský hřbitov	39
5.3 Mikve	42
5.4 Památník obětem nacismu	43
6 BĚŽNÝ ŽIVOT A VZTAHY MEZI ŽIDOVSKÝM A ZBYLÝM OBYVATELSTVEM KASEJOVIC	44
6.1 Vztahy mezi židovským a zbylým obyvatelstvem	44
6.2 Vztahy mezi Židy a městem	45
6.3 Židovská bál	45
7 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI, MÍSTNÍ RODÁCI A KLANY SPOJENÉ S KASEJOVICKOU ŽIDOVSKOU OBCÍ	47
7.1 Jakub Malý	47
7.2 Jakub Matyáš Včelín	47
7.3 Václav Mentberger	47
7.4 Filip Bondy	49
7.5 Židovské klany	50
8 ZÁVĚR	52
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	54
9.1 Primární literatura	54
9.2 Sekundární literatura	54
9.3 Elektronické zdroje	58

RESUMÉ	59
PŘÍLOHY	61

1 ÚVOD

Židovský národ představuje nemalou kapitolu v dějinách lidstva. Jeho bohatá minulost, kultura a tradiční zvyky spojené s židovským náboženstvím, obohacují náš svět o poznatky, které jsou pro ostatní zajímavé a fascinující.

V průběhu dějin se Židé, kvůli častému utlačování, ale i obchodu, rozptýlili z Izraele, země zaslíbené, do celého světa. A díky obchodním stezkám se dostali i do Českých zemí a začali se tu usazovat. Avšak nejednalo se pouze o velká města, jako Praha, Brno nebo Plzeň. Často obývali i menší města a obce, které jsou také součástí bohaté minulosti židovské komunity Čech, Moravy a Slezska.

Tématem mé bakalářské práce jsou Židé v Kasejovicích, měště, nacházejícím se v Plzeňském kraji. Důvodem, proč jsem si vybrala tuto problematiku, je dán nejen tím, že téma je zajímavé nejen z historického a kulturního pohledu na židovskou komunitu, která na tomto místě má své hluboké kořeny, ale také proto, že jsem nedaleko Kasejovic vyrůstala a momentálně tu i bydlím, konkrétně v obci Chloumek, ležící asi 3 kilometry od již zmíněných Kasejovic.

Laické veřejnosti se může zdát židovská minorita v této obci zanedbatelná. Opak je ale pravdou. Najdeme tu stopy, odkazující nás k jedné z nejvýznamnějších židovských komunit na Plzeňsku, potažmo i v celé České republice. I místní obyvatelé velmi dobře vědí, že obec, kde bydlí, nebo kam chodí do práce či do školy, je s Židy velmi úzce spjata, a to ani nemusejí hledět směrem ke kopci, zvaným lidově řečeno Židák, na němž je pochováno mnoho obyvatel z již zmíněné komunity. I to je důkaz, proč se někomu při názvu Kasejovice vybaví i Židé.

Cílem mé práce je popsat historický vývoj Židů v Kasejovicích, kteří jsou s městem spjati již od 16. stol., od něhož se chci přesunout až k současné

době. Popíši město Kasejovice, které je zajímavé nejen kvůli židovské přítomnosti. Zmíním se i o historii Židů v Čechách, od jejich příchodu po současnost. Chci popsat vztahy mezi Židy a kasejovickým obyvatelstvem, městem a místní šlechtou. Nesmím opomenout ani rodáky a významné rodinné klany, které se velkou či malou mírou podíleli na založení a posléze rozvoji místní židovské obce a chtěla bych přiblížit i památky, jako je synagoga, židovský hřbitov, mikve a další.

Dále bych analýzou z výše zmíněných pojmů osvětlila význam zdejší židovské komunity, prvotně pak ze sociálního a kulturního hlediska, v neposlední řadě též z náboženských důvodů.

Závěrem chci odpovědět na otázky týkající se významu židovské komunity v Kasejovicích, jak tato komunita ovlivňuje a rozvíjí ostatní komunity v Čechách a na Moravě, a jak by je svými aktivitami mohla ovlivňovat do budoucna.

Hebrejské názvy a fráze jsou do latinky přepisovány dle knihy *Judaismus od A do Z* od autorů Jaakova Newmana a Gavriela Sivana a též dle publikace *Historie Židů v Čechách a na Moravě* od Tomáše Pěkného.

V práci postupuji formou komparativní metody a text je psán podle evropské normy ISO 690.

Součástí této práce je i obrázková příloha. V té jsou vyfotografovány Kasejovice jako město a jsou v ní i židovské památky, jako je synagoga a hřbitov. Všechny fotografie jsou pořízeny mou osobou.

Ze seznamu literatury, jež je uvedena v zadní části této bakalářské práce, jsem čerpala z knih českých i zahraničních autorů, avšak čeští autoři, vzhledem k tématu práce, značně převládají. K vysvětlení některých pojmů jsem použila publikaci od autorů Arna Paříka a Pavla Štecha *Pražské židovské město* a také knihu *Historie Židů v Čechách a na Moravě* od

Tomáše Pěkného, která mi byla průvodcem téměř během celé bakalářské práce. Dále pro mě byly přínosné i tyto tituly: Dana Cabanová, Vlastimila Hamáčková, Petr Kliment a Arno Pařík – *Pražské židovské hřbitovy* a Jiří Fiedler – *Židovské památky v Čechách a na Moravě*.

Velmi užitečné pro mě byly také archivní materiály, jež jsem dostala k dispozici v Židovském muzeu v Praze a na Městském úřadě v Kasejovicích. Nejvíce nápomocnou mi byl archivní *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě* sepsáný Františkem Káparem.

Také jsem čerpala z internetových zdrojů, které jsou všechny v anglickém jazyce.

2 HISTORIE A SOUČASNOST KASEJOVIC

2.1 Historie Kasejovic a okolí

První dochovaná zmínka o Kasejovicích pochází již z roku 1264¹, když zde sídlili vladykové, jmenovitě pak bratři Zdeslav, Vojslav a Neostup. Roku 1350 se pak díky Půtovi Kasejovice stávají městečkem. V této době se zde začíná rýžovat a dolovat zlato, ze kterého městečko rychle začíná bohatnout. Vždyť už i v této době jsou Kasejovice na důležité obchodní stezce Plzeň - Písek - Budějovice. Městečko mělo právo vařit pivo, konat vánoční trhy, provozovat lázně a mastné krámy.²

V první pol. 15. stol. se vlastníkem Kasejovic stává Anna z Frymburka, která se poté provdala za Petra Zmrzlíka ze Svojšína. Oba byli stoupenci mistra Jana Husa, což připomíná i dnes zdejší husitský kostel. Jelikož byla Anna velmi vzdělanou ženou, nechala proto roku 1417 založit první kasejovickou pamětní knihu.

V období mezi lety 1465 – 1848 patří městečko pod správu nedalekých Lnář. Právě obec Lnáře bylo tou dobou centrem místní moci. Sídlily zde bohaté panské rody, jako byl rod již zmíněných Zmrzlíků³ nebo páni ze Štenberka, a ke Lnářům patřilo až 55 okolních vesnic, tvrzí a osad. Mezi nimi i Kasejovice, jež jsou od Lnář vzdáleny pouhé 2 kilometry. Kvůli tomu zaniká

¹ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Kasejovice a okolí: Pohledy do minulosti a současnosti*. Kasejovice: Městský úřad Kasejovice, 2010. Str. 2.

² *Židé v Kasejovicích*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://studentka.sms.cz/index.php?P_id_kategorie=7630&P_soubor=%2Fstudent%2Findex.php%3Fakce%3Dprehled%26ptyp%3D%26cat%3D1004%26idp%3D%26detail%3D1%26id%3D3323%26view%3D1%26url_back%3D>.

³ MONTBERGER, Václav: *Kaseovice v pověstech: zlaté, židovské a nábožné, v rodových soupisech z let 1827 – 1834 a v náčrtku hospodářského i kulturního života*. Kasejovice: F. Podhajský, 1941. Str. 16.

kasejovická tvrz, jejíž zbytky jsou dochovány při domech čp. 199 a 200. Roku 1621 získávají svůj první městský znak.⁴

Kromě již zmíněného rýžování zlata, byly také řemesla a obchod důležité pro celou hospodářskou stránku města. Nejvíce živností zde měli kolem roku 1650 řezníci. Bylo jich dohromady 8 a hojně byli zastoupeni i obchodníci s dobyt看em. Dále tu prodávali 4 pekaři; po 3 byli zastoupeni kožešníci, ševci, kolařští mistři, kováři, bednáři, koželuzi; ve dvojím zastoupení tu hospodařili zámečníci, tesaři, kupci, mlynáři; a po jednom hrnčíř, krejčí a hudebník. Do roku 1909 tu existoval také pivovar, který se nacházel u Pivovarského rybníka, takže se v Kasejovicích provozovalo i sladovnictví. Později zde začínají podnikat i sedláři, řemenáři, kloboučníci, mošnáři a uzdaři; dále pak i tkalci, mandlíři pláten, provazníci a punčocháři, jelikož se ve městě a jeho okolí začal ve velkém pěstovat len. Se dřevem z okolních lesů pracovali bečváři, řezbáři, traxlíři a řemeslníci; soustružníci z této suroviny zpracovávali speciální dýmky, tzv. „kasovky“, které byly vyhlášeny i ve světě. Se železem pracovali kosaři, puškaři, ručníkáři a hodináři. Dalšími živnostníky v Kasejovicích byli cihláři, kameníci, zedníci, sklenáři, malíři, knihaři, mydláři, perníkáři, kramáři a roku 1802 tu byl ustanoven mistr kominický. Jednotlivé řemeslo pak mělo i svůj cech. Součástí místní ekonomiky byly také hospody, kam často směřovali i zájezdy nebo tu přespávali lidé, cestující z Plzně nebo Českých Budějovic. V Kasejovicích takové hospody byly tři: zájezdní hospoda „U bílého koníčka“, obecní hospoda „U Vorlů“ a hospoda „Na Vrčení“. Známe je i zdejší výšivkářství. Ženy na výročních trzích prodávaly svoje vyšíváné oblečení, které pak od nich koupil překupník, jež je nakonec prodal několikanásobně draž, než je koupil. Tomu se říkalo *faktorský systém* a nejznámějším překupníkem v Kasejovicích byl Josef Kalista. Tyto výšivky se

⁴ MONTBERGER, Václav: *Kaseovice v pověstech: zlaté, židovské a nábožné, v rodových soupisech z let 1827 – 1834 a v náčrtku hospodářského i kulturního života*. Kasejovice: F. Podhajský, 1941. Str. 16.

dostaly do Plzně, Prahy, okolních míst, ale dokonce až i do Vídně, Uher, Rumunska, Německa a Ameriky. Značný zájem vzbudily na Národopisné výstavě v Praze roku 1895 a vznikla tu i specializovaná družstva Zádruhy a Družstvo pro zvelebení průmyslu výšivkářského v Kasejovicích.⁵ Oba podniky existovaly vedle sebe až do 40. let 20. stol. Svou tradici tu mělo i hrnčířství, které provozovaly rody Černých a Štěpánků. Štěpánkovi působili v domě čp. 268 a jejich nezaměnitelný dekor váz, džbánek nebo talířů okouzlil např. i americkou armádu, jež tu byla roku 1945 při osvobození ubytována. Avšak v tomto roce Štěpánkové zastavují své podnikání. Naštěstí hrnčířství převezme Václav Suda z domu čp. 228 a poté i Josef Šolle z domu čp. 151.⁶

Pohromy pro městečko přicházejí za období třicetileté války (1618 – 1648), kdy bylo vypáleno několik domků okolo kostela a o několik let později (1680) postihne celou českou zemi morová epidemie, jež si vybírá v Kasejovicích na 278 lidských obětí⁷. Proto musí být vystaven nový hřbitov – morový – v „Hlinkovkách“ při chloumecké silnici, jelikož dosavadní hřbitov nemůže tolik mrtvol pojmout. Místo je pak dodnes nazýváno „U nových hrobů“. Morová epidemie postihne městečko ještě jednou v letech 1771 – 1772 a o půl století později pro změnu zas cholera. Velký požár⁸, který vypukl právě v době konání tradičního jarmarku v roce 1791, napáchal obrovské škody. Jelikož lidé, shromažďující se právě kolem náměstí, nestačili zachránit svá obydlí. Popel lehl na 84 budov včetně fary a radnice. Mnoho rodin, zejména zámožných, z Kasejovic odešlo. To znamenalo nemalý ekonomický úpadek, hlavně kvůli řemeslné výrobě, jako bylo kovářství, bednářství a

⁵ KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice: zpracoval Josef Koželuh, 1996. Str. 8.

⁶ Tamtéž. Str. 3 – 9.

⁷ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Kasejovice a okolí: Pohledy do minulosti a současnosti*. Kasejovice: Městský úřad Kasejovice, 2010. Str. 3.

⁸ HILLE, Magre J. P.: *Kasejovice a okolí. Nástin historicko - místopisný*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 1991. Str. 7.

krejčovství. V polovině 19. stol. se městečko stává samostatným, avšak právě v době, kdy celá země prochází těžkou ekonomicko-hospodářskou krizí a až 2000 jeho obyvatel prchá buď do velkých měst, jako je Plzeň nebo Praha, ale i do Spojených států amerických. Záchrana přichází v podobě přílivu cizinců a připojením okolních měst pod kasejovickou správu. I přes hospodářskou nepřízeň je postavena důležitá železniční trať, vedoucí právě přes Kasejovice a spojující dvě větší města v okolí Nepomuk a Blatnou. V této době je místní farnost povýšena na děkanství, založilo se ochotnické divadlo, čtenářský spolek, tělovýchovný spolek Sokol, místní pošta a hasičský sbor.⁹

Jako celé Česko, Kasejovice nevyjímaje, udělala 1. světová válka veliké škody a to hlavně na životech, kdy v Kasejovicích padlo 34 obyvatel¹⁰. Po ní došlo k mnoha úpravám, jako byla výstavba chodníků a také měšťanské školy. Za 2. světové války mnoho obyvatel bylo povoláno do války. Nejvíce ale postihla místní židovskou komunitu. Židé byli posláni do koncentračních táborů, z něhož se do Kasejovic vrátil pouze jeden jediný člověk. 11. 5. 1945 pak americká a sovětská vojska osvobodila město, přes které procházela tzv. demarkační čára^{11, 12}.

⁹ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Kasejovice a okolí: Pohledy do minulosti a současnosti*. Kasejovice: Městský úřad Kasejovice, 2010. Str. 3.

¹⁰ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. Str. 8.

¹¹ KOŽELUH, Josef: *Zpravodaj okresního muzea Plzeň – jih se sídlem v Blovicích číslo 3: Podíl spojeneckých armád na osvobození Plzně – jihu*. Blovice: Zpravodaj okresního muzea Plzeň - jih, 1990. Str. 122. Hlavní silnice Karovy Vary – Plzeň – Písek – České Budějovice tvořila neutrální delimitační pásmo mezi Rudou armádou a armádou USA. 4 km na sever od silnice byla Rudá armáda, která byla umístěna v Dožicích, Radošicích, Kladrubcích, na jihu byla americká armáda v Kasejovicích, Životicích a Lnářích. Velící důstojníci obou armád se sešli ke společným jednáním v hotelu Adamec, stanovili pevná obsazení terénu a styčné body. Sovětští důstojníci pak po přespání ve vile u Buriánků odjeli druhý den na svá stanoviště.

¹² LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. Str. 8.

Následující komunistický režim přinesl vyvlastňování a zkonfiskování majetku a zřízení Jednotných zemědělských družstev (JZD) a několik průmyslových podniků a továren, jako byl Šumavan, Kovoprůmyslový podnik a Silnice n. p. Plzeň.¹³

2.2 Současná doba

Město Kasejovice je součástí Plzeňského kraje a okresu Plzeň – jih. Od Plzně leží ve vzdálenosti přibližně 50 kilometrů, od hlavního města Prahy pak 90 kilometrů. Leží tu důležitá mezinárodní silnice E 49, spojující města Vídeň, České Budějovice, Plzeň, Lipsko a Magdenburg. Od roku 2006 se pak Kasejovice stávají městem. Dnes tu žije přes 1300 obyvatel a ke Kasejovicím náleží místní části, obce Chloumek, Kladrubce, Podhůří, Polánka, Přebudov, Řesanice a Újezd u Kasejovic.¹⁴

Od pádu režimu bylo zrealizováno několik stavebních projektů i oprav. Vybudována byla kanalizace, čistírna odpadních vod, opravována byla několikrát i místní komunikace. Dále proběhla přístavba školy a sportovního areálu. Bylo tu otevřeno společensko-kulturní centrum, kde se pořádají různé přednášky, výstavy nebo koncerty a je zde i knihovna.¹⁵

¹³ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. Str. 8 – 9.

¹⁴ Tamtéž. Str. 11 - 12.

¹⁵ Tamtéž. Str. 12.

3 ŽIDÉ V ČESKÝCH ZEMÍCH

3.1 První zmínka o Židech v Českých zemích

Židé přišli do Čech a na Moravu již v 9. stol., a to díky obchodním stezkám od jihu přes Alpy, a od východu přes Balkán. První zmínkou přítomnosti židovského národa je přípis solnohradského arcibiskupa Arna a také tzv. Raffelstettenský celní a platební řád Ludvíka IV., ale oba tyto dokumenty jsou sporné. Věrohodnější je zpráva od židovského kupce či lékaře (povolání není přesně známo) Ibrahima ibn Jakuba¹⁶, zvaného též i jako al-Israili. Ten byl v letech 965 – 966 účastníkem diplomatického poselství, jež vyhlásil kordóbský chalífa al-Hakam II. společně s židovským ministrem Chasdajem ibn Šaprutem. Poselství doputovalo až k císaři Svaté říše římské Ottovi I. Ibrahim navštívil střední Evropu a ve své zprávě se zmínil o přítomnosti Židů v Praze. Ačkoliv z této zprávy není jasné, zda už byli Židé ve městě usazení nebo jen šlo o průchozí obchodníky, po jeho návštěvě tu začínají žít již natrvalo.¹⁷

3.2 Obchod a první pogromy

Na poč. 10. stol. začínají být Čechy důležitou obchodní zastávkou. Významná obchodní stezka vedoucí z kordóbského chalífátu a jihofrancouzských přístavů přes Lyon, Mohuč, Řezno, Podunají, k chazarským tržištím při dolní Volze a na arabský východ. Je též možné, že stezka vedla mnohem dále, až do Indie, Číny a Japonska. Kvůli benátským obchodníkům, kteří vytlačili Židy okolo Středomoří, se stezka přesunula, namísto Podunají, do Prahy. To ale netrvalo dlouho a stezka se vrátila zpátky do Podunají. Při

¹⁶ PAŘÍK, Arno: *Židovská Praha*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2002. Str. 4 – 5.

¹⁷ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 13 – 19.

dlouhých cestách měli obchodníci často ve městech svá skladiště, kde uchovávali svá zboží, avšak někteří se tu začali dokonce i trvale usazovat. Jedna taková zastávka, která vznikla v 10. a 11. stol., byla i v pražském podhradí, kde vzniklo jedno z hlavních tržišť východní Evropy. Tehdejší ekonomika a vývoz zboží nebyly na nijak velké úrovni, a téměř všechny příjmy z obchodu putovaly panovníkovi. Avšak na rozvoji ekonomiky se postupně začali podílet i Židé. Bylo to díky domácímu obchodu a obchodně-řemeslnému podnikání a také díky lichvě. Z některých zdrojů je známo, že si od nich půjčoval i sám panovník.^{18, 19}

Židé si mohli dobrovolně zvolit, s čím budou obchodovat. Obchodovalo se s naturálními produkty, ale i s hotovými výrobky. Dále se mohli sami rozhodnout, kam půjdou bydlet a tak získávali i půdu. Někteří působili na královském dvoře jako finanční poradci, lékaři a vysoce postavení úředníci.²⁰

Můžeme tedy říci, že podmínky pro život byly pro Židy docela příznivé. Jenže na konci 11. stol. probíhá první křížová výprava²¹, která pro Židy znamená ztížení životní situace, jelikož jsou stále považováni za cizince. Ve 13. stol. ale byli pod ochranou panovníka, avšak ne pokaždé. Za vlády Břetislava II. (1092 – 1100) Židům nastávají těžké časy. Král jim zkonfiskoval majetek, vyhnal je ze svých osad a dokonce docházelo i ke krvelačnému zabíjení. To vše bylo kvůli obvinění, že Židé otravují studny a zabíjejí křesťanské děti. Zprávy o těchto prvních pogromech uvádí i Václav Hájek z Libočan²² ve své *Kronice české* (kronika však není příliš spolehlivým

¹⁸ PAŘÍK, Arno: *Židovská Praha*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2002. Str. 4 – 5.

¹⁹ MESSADIÉ, Gerald: *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*. Praha: Práh, 2002. Str. 188 – 202.

²⁰ KEJŘ, Jindřich; VITOCHOVÁ, Marie; VŠETEČKA, Jiří: *Židovská Praha*. Praha: V ráji, 1995. Str. 6 – 8.

²¹ ELIADE, Mircea: *Dějiny náboženského myšlení III*. Praha: Tematická skupina 02/3, 1997. Str. 97.

²² VILÍMKOVÁ, Milada: *The Prague Ghetto*. Praha: Aventinum, 1993. Str. 13 – 16.

dokladem; Hájek si některé historické údaje často vymýšlel). Mnohem serióznějším dílem je *Kosmova Kronika česká*. V ní se píše o pogromech při křížáckých výpravách, např. když zanikla židovská osada při „vyšehradské stezce“. Křížáci totiž nutili Židy ke křesťanství a ti, kteří odmítli, byli zabití. Kvůli tomu se někteří z nich museli přestěhovat do Polska, Uher nebo na Moravu (pogromy se děly hlavně v Praze). Pogromy probíhaly i za vlády Karla IV. ve 14. stol., avšak z Prahy se přesunuly na Moravu.²³

3.3 Ghetta, židovské obce a zákony

K zhoršení židovské situace nejen u nás, ale i v celé Evropě, dopomohlo zasedání IV. lateránského církevního koncilu²⁴ roku 1215. Toho roku papež Innocence III. vyhlásil úplnou segregaci židovských obyvatel od těch křesťanských. Židé tak museli nosit zvláštní označení a později byli odděleni i ve městech, když byli vystěhováni na okraj města, do svých židovských osad, kterým se pak začaly říkat ghetta. Jedno z prvních ghatt bylo v Brně, poté ale i v Olomouci a v Jihlavě. Další židovské obce se zrodily také v moravských královských městech, jako bylo Znojmo, Uherské Hradiště a Uničov. Z historických pramenů – křesťanských i hebrejských – se dozvídáme o dalších – Slavkov a Třešť. Jan Lucemburský povolil olomouckému biskupovi vrátit Židy do svých měst a to do Kroměříže, Mohelnice, Vyškova a Svitav. Na Moravě se židovské obce rozrostly i o Prostějov, Podivín, Třebíč, Mikulov, Ivančice, Boskovice, Jemnice, Pohořelice, Moravské Budějovice a Uherský Brod. V Čechách jsou to města jako Litoměřice, Příbram, Plzeň, Klatovy, Domažlice, Stráž, Kynžvart, Cheb, Žatec, Louny, Nymburk, Kouřim, Kolín,

²³ ELIADE, Mircea: *Dějiny náboženského myšlení III*. Praha: Tematická skupina 02/3, 1997. Str. 97 – 101.

²⁴ KUDĚLA, Jiří; VŠETEČKA, Jiří: *Osudy židovské Prahy*. Praha: Grafoprint – Neubert, 1993. Str. 28.

Čáslav, Vysoké Mýto, Havlíčkův Brod, Jindřichův Hradec, Český Krumlov a České Budějovice.²⁵

Na základě vydávání papežských bul, se rozhodl vydat král Přemysl Otakar II. (1253 – 1278) dokument *Statuta Judaeorum*. Ten obsahoval židovské zákony, které platily jak v Čechách, tak i na Moravě, avšak časem se rozšířily i do zahraničí, zejména do slezských knížectví a do Polska. *Statuta Judaeorum* obsahovala 32 krátkých paragrafů. Ty popisovaly základní zákony, stanovovaly pevný poměr Židů k panovníkovi, dále pak omezovaly jejich styk s křesťany, určovaly zásady pro správní a právní postavení židovských obyvatel, měly svobody náboženského vyznání a mohly obchodovat s penězi. Za tyto privilegia ale panovník vyžadoval protislužbu v podobě placení daní a půjčování peněz králi. Privilegia se však měnila vždy, když se panovníci na trůnu vystřídali.²⁶

3.4 Doba husitská, jagellonská a habsburská

Za husitství Židé nejprve sympatizovali s reformátory, neboť ti se věnovali Starému zákonu. Historické zprávy z tohoto období se ale liší. Podle vědce Heřmana byly tyto vztahy „v zásadě tolerantní“, naproti tomu historik Winter tvrdí, že nikoliv a že postavení Židů se dokonce zhoršilo. Tak či tak opět vypukly pogromy a *Statuta Judaeorum* přestávala povolna platit. Z některých měst Židé byli dokonce vyhnáni. Po skončení husitských válek se situace na čas zlepšila a stabilizovala.²⁷

²⁵ VILÍMKOVÁ, Milada: *The Prague Ghetto*. Praha: Aventinum, 1993. Str. 9 – 44.

²⁶ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 27 – 37.

²⁷ BERGEROVÁ, Natalia: *Na křižovatce kultur: Historie československých Židů*. Praha: Mladá Fronta, 1990. Str. 24.

Za vlády Vladislava II. Jagellonského (1471 – 1516) byla jeho moc oslabená, což pro Židy znamenalo, že královská privilegia byla velmi malá. Často tak museli platit daně rovnou dvakrát – panovníkovi a městu. V té době už ostatní obyvatelé nevyužívali tolik možnosti lichvy, a tak se Židé museli na živobytí vydělávat i jinak, nejčastěji nějakým řemeslem, kde ale měli velkou konkurenci v křesťanech. Napětí mezi nimi začalo stoupat a Židé byli opět nuceni opouštět královská města a stěhovat se na venkov.²⁸

Příznivá doba přišla společně s Habsburky. Za panování Ferdinanda I. Habsburského (1526 – 1564) došlo ke stabilnějšímu postavení Židů. Byly potvrzeny předešlé výsady a zřízena byla i tzv. *česká komora*, jejímž zájmem bylo udržet v neztenčené míře příjmy z židovských daní. I díky tomu se počet židovských obyvatel v Praze téměř zdvojnásobil a tím pádem se rozrostlo i místní ghetto. Byla tu postavena nová radnice a lázeň; přestavovaly se a rozšiřovaly se synagogy, nemocnice, soukromé domy a hebrejské tiskárny.²⁹ Jenže ani za vlády Habsburků se vyhánění Židů z měst neobešlo.³⁰

Na dvoře Rudolfa II. Habsburského (1576 – 1611) dokonce působil slavný mystik Maharal³¹, vlastním jménem Jehuda ben Becalel, známý též i

²⁸ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 43 – 51.

²⁹ KEJŘ, Jindřich; Vitochová, Marie; Všetečka, Jiří: *Židovská Praha*. Praha: V ráji, 1995. Str. 8.

³⁰ CERMANOVÁ, Iveta; KOČMAN, Pavel; PUTÍK, Alexandr; TEUFEL, Helmut: *Jedinec a obec: Židé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1520 – 1848 = Judaica Bohemiae XLVI Supplementum: Individuum und Gemeinde Juden in Böhmen, Mähren und Schlesien 1520 bis 1848*. Praha – Brno: Židovské muzeum v Praze, 2011. Str. 231 – 264.

³¹ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 314. Jedinou autentickou zprávou, že císař pozval 23. 2. 1592 rabiho Léva do svého paláce na Hradčany, podává ve své kronice Cemach David Lévuův žák, astronom a matematik David Gans. Podle Gansu spolu „hovořili mezi čtyřma očima jako přítel s přítelem“ a císař nakonec vyjádřil přání a rozkaz, aby byl obsah hovoru zachován v tajnosti. Běžně se traduje, že se setkání zúčastnili také Lévuův zeť rabi Jicchak Kohen a Gans sám; podle sdělení znalkyně Gansova díla J. Šedinové to nelze nijak doložit. Spíše spekulacemi jsou zřejmě také pokusy spojovat legendární schůzku se zprávami o tajemném robotu (Golemovi), či s novou koncepcí teorie vesmíru, již tehdy prý rabi Léva navrhl a která údajně ovlivnila Tychona Brahe a Johanna Keplera (oba hvězdáři byli krátce po Lévuově návštěvě u Rudolfa II. pozváni do Prahy).

jako rabi Lévi (1512 – 1609). Ten byl dle pověsti tvůrcem legendárního golema³² a s císařem měli oba i slabost pro alchymii. Kromě přátelství s Rudolfem II., mezi jeho známé patřil i Tycho de Brahe a další osobnosti této doby. Dodnes však nejsou doklady o tom, zdali se Maharal kabalou zabýval či nikoli.^{33, 34}

3.5 „Úřední antisemitismus“, vláda Marie Terezie a Josefa II.

Konec Třicetileté války znamenal pro Židy také konec privilegií, které jim panovník přinášel. K usnesení došlo roku 1650 českým zemským sněmem. Židům bylo značně omezeno podnikání a i za podpory císařského dvora byli opět vyháněni. Proto tedy mluvíme o tzv. *úředním antisemitismu*. Pomocnou ruku jim podala až dvorská a česká královská komora³⁵, i když úmyslem těchto institucí byla spíše hospodářská moc, která tu díky Židům byla. Vydáním *translokačního reskriptu* roku 1726³⁶ se muselo židovské obyvatelstvo přesídlit do zvláštních ulic na okraji města tak, aby se vzdálili od křesťanských hřbitovů, kostelů a dalších míst. O rok později byl vydán tzv. *numerus clausus*, ve kterém stálo, že počet Židů neměl v Praze přesáhnout 8541 rodin, na Moravě pak 5106 rodin. Přírůstek do rodiny byl poté regulován tzv. *familiantským*

³² PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 91. *Golem* – nedokonalý, beztvářý, také umělá bytost, vytvořená člověkem; nejznámější je Golem, kterého v Praze podle legendy z hlíny vytvořil a oživil Rabbi Löw.

³³ KAFKA, František: *Velký pražský rabi Jehuda Löw: nová vyprávění z doby renesance*. Praha: Kalich, 1994. Str. 62 – 69.

³⁴ HILLEL, J. Kieval: *Languages of Community: The Jewish Experience in the Czech Lands*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 2000. Str. 95 – 113.

³⁵ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 23. *Královská komora* – ústřední nejvyšší dvorský úřad pro finanční záležitosti panovníka. V rakouské monarchii trval v rozličných podobách do r. 1848 a byly mu podřízeny zvláštní finanční úřady (komory) jednotlivých zemí monarchie. Českou dvorskou komoru zřídil Ferdinand I. r. 1527.

³⁶ KUDĚLA, Jiří; Všetěčka, Jiří: *Osudy židovské Prahy*. Praha: Grafoprint – Neubert, 1993. Str. 104.

zákonem. Nesnáze pokračovaly za panování císařovny Marie Terezie (1740 – 1780), která nechala vypovědět³⁷ Židy z Čech, Moravy a Slezska kvůli jejich údajnému spolčení s Prusy, s nimiž tehdy válčila.³⁸

Obrat k lepšímu konečně nastal za císaře Josefa II. (1780 – 1790), který, jak je všeobecně známo, zrušil nevolnictví a vydal toleranční patent. Tím zrušil i některá protižidovská nařízení a dokonce dal Židům možnost studovat na univerzitách. Avšak museli se začlenit do služeb státu. Byla jim přiřazena německá jména i příjmení, jelikož tehdejším úředníkům přišla hebrejská jména nesrozumitelná. Tak tedy mělo dojít k asimilaci židovského obyvatelstva mezi ostatní.³⁹

3.6 Antisemitismus, hilnesriáda a holocaust

V průběhu 19. století se začala objevovat jistá forma xenofobie zvaná antisemitismus, což můžeme chápat jako určitou nenávist k Židům jako k nositelům judaismu, národa nebo rasy. Na začátku 20. století evropské státy cítily své národní hnutí. V té době již mnoho zemí propagovalo svou politickou ideologii, v níž se prolínala vlna romantismu s nacionalismem, rasismem i antisemitismem.

³⁷ EBELOVÁ, Ivana; ŘEZNIČEK, Michal; WOITSCHOVÁ, Klára; WOITSCH, Jiří: *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V: Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792 – 1794*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. Str. 82. Odlišná situace byla na Moravě, kde úředníci zdejší královské reprezentace a komory vyhlásili 7. října 1752 patent Marie Terezie, jímž se zdejším Židům zcela zakazovalo vykupování a předkupování surových kůží a zároveň se nařizovalo potrestat peněžitou pokutou každého, kdo by se dopustil podvodu prodejem špatně vypracovaných kůží. NA, Sběrka patentů, č. 1437.

³⁸ BONDYOVÁ, Ruth: *Rodinné dědictví: Jména Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. Str. 36 – 37.

³⁹ FRANKOVÁ, Anita; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KREJČOVÁ, Helena; PAŘÍK, Arno; PUTÍK, Alexandr; ŠEDINOVÁ, Jiřina: *History of the Jews in Bohemia and Moravia: from emancipation to the present*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999. Str. 6 – 10.

Největší projev antisemitismu v Českých zemích propukl roku 1899 tzv. *hilnesriádou*, při které byl obviněn Žid Leopold Hilsner za vraždu dívky Anežky Hružové nedaleko Polné. Jelikož k vraždě mělo dojít na Velikonoce, které ten rok připadaly na konec svátku Pesach⁴⁰, bylo tedy rozhodnuto, že Anežka se stala obětí rituální vraždy. Všichni místní obyvatelé tedy obvinili mladého Hilsnera, aniž by měli nějaký důkaz.⁴¹ Soudní proces proběhl za obrovského zájmu a Hilsner se pod nátlakem k vraždě přiznal. Za jeho nevinu však promluvil i Tomáš G. Masaryk⁴². Nakonec mu byl prominut trest smrti a po 18 letech ve vězení dostal milost od císaře Karla I.^{43, 44}

Po vzniku První republiky začali Židé podnikat a rozvíjet některé podniky známé i dnes, jako je Avia, ČKD nebo SOLO Sušice. Ale tak jako všechny i je zasáhla Velká hospodářská krize roku 1929.

V roce 1920 byla v Německu založena Národně socialistická německá dělnická strana (NSDAP), v jejímž čele stanul pozdější diktátor Adolf Hitler. Mezi hlavními body bylo právě odstranění židovského obyvatelstva. Roku 1933 NSDAP zavedla tzv. Norimberské zákony, které diskriminovaly židovské obyvatelstvo ale i Německem okupované země. Židé, podle těchto zákonů, se nesměli ženit s příslušníky německé krve nebo zaměstnávat německé

⁴⁰ PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 92. *Pesach* – osmidenní jarní Svátek překročení, slavený na připomínku vysvobození Izraele z egyptského otroctví.

⁴¹ KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994. Str. 401. Výpovědi svědků a jiné projevy za píseckého přelíčení jsou citovány podle stenografických záznamů v *Národní politice*, *Národních listech* a *Neue Freie Presse*, podle referátů v deníku a týdeníku *Čas* a podle dokumentací Z. Auředníčka a M. Paula-Schiffa.

⁴² PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 186. Masaryk poprvé vstoupil do aféry po procesu v Kutné Hoře. Jeho spisek *Nutnost revidovat proces polenský* (Praha 1899), který vydal J. Herben, byl zkonfiskován a teprve po interpelaci v parlamentu imunizován. Své kritické úvahy z *Času*, *Zeitu*, *Berliner Tagblattu* vydal TGM německy v Berlíně r. 1900 v brožůře *Význam procesu polenského pro pověru rituální*.

⁴³ Tamtéž. Str. 155 – 158.

⁴⁴ PRCHAL, Jan: *Židovské město v Polné*. Polná: Linda, 2000. Str. 9.

obyvatelky ve svém domě. V zákoně také stálo, že občanem Říše mohl být jen člověk s německou či příbuznou krví a tím tak Židé přestali patřit k německému obyvatelstvu a byli zbaveni i svých občanských práv. Začal i bojkot proti židovským obchodníkům, kde na zdech jejich obchodů byly vylepeny plakáty, aby Němci nenakupovali u Židů a tím je poté dostali do špatné ekonomické situace. Židé se tak dostali na okraj společnosti. Při nejistotě a hlavně strachu před budoucností, začali Židé hromadně emigrovat do zahraničí. Po nástupu Hitlera k moci roku 1933 jich z Německa a jím okupovaných zemí uniklo asi 250 000. Vše ale trvalo pouze do roku 1941, kdy útky byly takřka nemožné. Cílovými státy přistěhovalců se stala hlavně Francie, Latinská Amerika, USA, Velká Británie, Palestina, Čína a Švýcarsko⁴⁵. To už se ale začaly stavět první vyhlazovací tábory, např. Belzec, Sobibor, Osvětim, Dachau nebo Treblinka. Nacističtí Němci tak začali realizovat svou fanatickou tezi, které dali příslušný název, a to *Konečné řešení židovské otázky* (německy: Endlösung der Judenfrage). Ta byla roku 1942 ujednána a schválena na konferenci ve Wannsee. Jak tato smutná kapitola v dějinách lidstva pokračovala, je už všeobecně známá informace.⁴⁶

3.7 Komunismus, rok 1989 a současnost

Po válce se někteří Židé vrátili do svých domovů, kde však nebyli moc vítáni kvůli případným restitucím. Židé německé národnosti si zas měnili jména, neboť byli pronásledováni stejně jako Němci. Někteří dokonce prchali do mandátu Palestina.

Komunistický režim omezoval židovské vyznání, a tak se opět začal ke slovu hlásit antisemitismus. Nechvalně známý je proces s Rudolfem Slánským a tzv.

⁴⁵ KREJČOVÁ, Helena; VLČEK, Mario: *Výkupné za život: Vývozy a vynucené dary uměleckých předmětů při emigraci Židů z Čech a Moravy v letech 1938 – 1942 (na příkladu Uměleckoprůmyslového musea v Praze*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2009. Str. 28 – 38.

⁴⁶ EMMERT, František: *Holocaust*. Brno: Comuter Press, 2006. Str. 6 – 19.

spikleneckým centrem, kde 11 ze 14 obviněných bylo židovského původu. Ovšem diplomatické styky mezi komunistickým Československem a Státem Izrael byly velmi dobré při jeho vzniku, kdy československá zbrojovka dodávala vojenskou techniku a zbraně. Zvrat ale přišel velmi záhy a vztahy se zhoršily a roku 1967 (Šestidenní válka) dokonce ještě více, protože Sovětský svaz a tedy i Československo, začalo vojensky podporovat Egypt, a tak vztahy se obnovily až v roce 1990.⁴⁷

Po pádu komunismu vznikla Federace židovských obcí (FŽO), jež sdružuje 10 židovských obcí v České republice. Navýšil se počet židovských komunit, které mohou svobodně vyznávat i propagovat svoje vyznání, ale i izraelskou kulturu. FŽO podporuje nakladatelství *Sefer* a také vydává měsíčník *Roš chodeš*. Dalšími institucemi jsou např. Židovské muzeum v Praze nebo Terezínská iniciativa. Zajímavý je i počet Židů, kteří dnes v České republice žijí. Číslo se pohybuje kolem 4000 vyznavačů.⁴⁸

⁴⁷ PAŘÍK, Arno: *Židovská Praha*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2002. Str. 40 – 41.

⁴⁸ FRANKOVÁ, Anita; HAMÁKOVÁ, Vlastimila; KREJČOVÁ, Helena; PAŘÍK, Arno; PUTÍK, Alexandr; ŠEDINOVÁ, Jiřina: *History of the Jews in Bohemia and Moravia: from emancipation to the present*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999. Str. 62 – 64.

4 ŽIDOVSKÁ OBEC

4.1 Historie Židů v Kasejovicích

Město Kasejovice a židovská komunita⁴⁹ začínají psát své dějiny v polovině 16. stol. V tomto období sem přichází vůbec první Žid Jakub Malý⁵⁰, který koupil roku 1597 domek pod hrází dnes již neexistujícího Pivovarského rybníka a usídlil se tu. Po něm následovaly další 4 rodiny, jež si vybudovaly svojí modlitebnu. Z nich jsou jmenováni: Jakub Černý, Abraham Kavka, Vít Polák, Hiršer Leibl, Matěj Majstr, Samuel Prefát, Samuel Unger, Marek Unger a Wolf Lazar. Všechny rodiny žily rozptýleně po celém městečku. Roku 1727 byl však císařem Karlem VI. vydán tzv. translokační reskript. Jednalo se o to, že Židé se měli přestěhovat do vlastních čtvrtí, tedy do ghett, aby svými obřady nenarušovali ty křesťanské. I Kasejovice vytvořily své ghetto, jež stálo u Pivovarského rybníka a jež zahrnoval i dům prvního židovského usedlíka Jakuba Malého. K prvnímu ghettu patřilo tedy 6 domků, označených římskou číslicí, a později k nim samozřejmě přibyly další. Čtvrť se rozrostla do takových rozměrů, že vytvořila jednu ulici a pravidelné náměstí, v jehož centru byla synagoga, která tu stojí dodnes. Od většiny kasejovického obyvatelstva se odlišovali vlastní samosprávou a tvořili samostatnou společnost. Ghetto vedl rychtář a dva starší přisedící. Nejdůležitější osobou byl však rabín, který vedl náboženské obřady a vedl i matriku. Dle záznamů z roku 1618 v Kasejovicích žily čtyři židovské páry, o několik desetiletí později jich zde bylo už 17. Sčítání lidu v roce 1774 prozradilo už na 24 rodin, neoficiální údaj jich však uvádí 28.

⁴⁹ FIEDLER, Jiří: *Jewish sights of Bohemia and Moravia*. Praha: Sefer, 1991. Str. 221. Jewish community – a historical term used for a religious community. From the Middle ages until the 19th century the Jewish community, besides having jurisdiction over religious matters, enjoyed autonomy in its administrative, economic and legal affairs. From about the mid-19th century Jewish communities focus mainly on religious matters and we begin to speak about Jewish religious congregations.

⁵⁰ MONTBERGER, Václav: *Kaseovice v pověstech: zlaté, židovské a nábožné, v rodových soupisech z let 1827 – 1834 a v náčrtku hospodářského i kulturního života*. Kasejovice: F. Podhajský, 1941. Str. 19.

Počet židovských obyvatel byl ustanoven na čísle 120. Z toho 60 z nich bylo mladších 20 let, 24 osob bylo ve věku mezi 20 – 40 lety a 36 lidí bylo starších 40 let. Roku 1784 vznikl krajský úřad rabína, pro Kasejovice sídlící v březnických Lokšanech.⁵¹

Židé se nejčastěji živilo jako obchodníci, zejména s plátnem, látkami, kůžemi, peřím, kořením a koňmi. Uplatnili se též i jako zruční řemeslníci a to v oborech jako je řeznictví, sklenářství, koželužství a krejčovství. Pracovali jako podomní obchodníci, ranhojiči nebo jako učitelé. Žili i z půjčování peněz, tedy z lichvářství. Nemalé částky proudily i z výběru mýtného, jež v okolí Kasejovic zahrnovalo celkem 5 šraňků; 1 při cestě z Nepomuka a do Lnář, 2 při cestě do Nepomuka a po jednom byl u zvonice a u fary.⁵²

Vzdělání dětí bylo pod dohledem rabína. Vyučování nejdříve probíhalo v domě některého ze členů židovské obce. Později se výuka přestěhovala do synagogy a poté do jednopatrové budovy židovské školy (č.p. 298). Až do roku 1864 musely děti třikrát týdně navštěvovat i křesťanskou školu. Poté se židovská škola zcela osamostatnila a studium vykládal jak rabín, tak i dva další učitelé. Vyučování probíhalo pouze v německém jazyce. Avšak roku 1909 musela být škola uzavřena z důvodu úbytku židovského obyvatelstva a děti musely začít chodit do místní obecné školy.⁵³

⁵¹ MONTBERGER, Václav: *Kasejovice v pověstech: zlaté, židovské a nábožné, v rodových soupisech z let 1827 – 1834 a v náčrtku hospodářského i kulturního života*. Kasejovice: F. Podhajský, 1941. Str. 19.

⁵² PODLEŠÁK, Jan: *Naše dny se naplnily: Z historie Židů v jižních Čechách*. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, 2002. Str. 65 – 70.

⁵³ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. Str. 12 – 15.

Součástí židovské komunity byla i tzv. *mikve*⁵⁴, tedy lázeň s čistou přírodní vodou. Ta bývala v místě nedalekého parčíku u potoka, ale do dnešní doby se bohužel nedochovala. Ve městě působilo i pohřební židovské bratrstvo, kterému se říkalo *chevra kadiša*⁵⁵.

Pokud se chtěl židovský pár seždat, musel si zažádat o povolení. Co se týče v počtu rodin, byl stanovený určitý limit, který se nesměl překročit. Svatba byla finančně náročná tak, jak svatby obecně náročné bývají, ale u té židovské se musel platit i zvláštní poplatek, který posléze putoval ke Inářské vrchnosti.

V 19. stol. začala velká éra stěhování, která se nevyhla ani kasejovickému židovskému obyvatelstvu. Stěhovali se hlavně mladí lidé, jež svou příležitost hledali v Plzni, Praze ale i ve Vídni a v USA. Právě v Plzni by dodnes měli žít potomci Židů, kteří sem z Kasejovic přišli. Kvůli úbytku židovského obyvatelstva byla kasejovická obec po roku 1921 připojena k nedaleké horažďovické židovské náboženské obci.⁵⁶

⁵⁴ KAFKA, František: *Velký pražský rabi Jehuda Löw: nová vyprávění z doby renesance*. Praha: Kalich, 1994. Str. 153. *Mikve* – (z hebr. mikva) – doslova nahromadění. Rituální ponorná lázeň, předepsaná ženám a mužům k zcela určitým, ale rozdílným příležitostem.

⁵⁵ CABANOVÁ, Dana; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KLIMENT, Petr; PAŘÍK, Arno: *Pražské židovské hřbitovy*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2003. Str. 126. *Chevra kadiša* - „svaté bratrstvo těch, kteří vykonávají skutky milosrdenství“ zkráceně *chevra kadiša* – pohřební bratrstvo, dobrovolný spolek, který pečuje o nemocné a umírající, samotný pohřeb a zabezpečení pozůstalých; slouží potřebám celé obce, prostředky získává z dobročinných darů a užívá je opět ve prospěch nejpotřebnějších.

⁵⁶ JAKUBEC, Pavel; ROZKOŠNÁ, Blanka: *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení*. Brno: Era, 2004. Str. 188.

4.2 Druhá světová válka a holocaust

Období druhé světové války bylo ve světových dějinách zapsáno krvavě červeným písmem. Tato temná éra byla z již známých faktů pro židovský národ katastrofální. Při holocaustu, jež byl označen za největší zločin proti lidskosti, zemřelo 11 – 17 milionů nevinných lidí.

V Německu se do popředí vydal tzv. *kult árijské rasy*⁵⁷. Šlo o politickou propagandu hitlerovského Německa, kdy se věřilo, že existuje nadřazená rasa germánského původu, která je krásnější a chytřejší než zbytek Evropy. Nejdokonalejší větví pak měla být nordická podružná rasa.⁵⁸

Při okupaci Československa⁵⁹ roku 1939 nacistickým Německem, začaly deportace Židů do koncentračních táborů po celém tehdejší území. I Kasejovicím se proces transportů bohužel nevyhnul. Žádnému člověku se nepodařilo včas uprchnout do některé z bezpečných zemí. Bylo odtud odvečeno celkem 41 Židů, z toho šest jich patřilo ke kasejovickému okolí. Stalo se tak dne 11. listopadu 1942 a tímto datem končí po několik staletí dlouhá historie kasejovických Židů. Ti byli posláni nejprve do Březnice a do Klatov, kde se shromažďovalo židovské obyvatelstvo ze širokého okolí, a poté byli transportováni do koncentračního tábora Terezín a do vyhlazovacího tábora v Osvětimi, resp. do Osvětimi II – Březinka.

⁵⁷ DR. DAVISON, John; DR. SELIGMANN, Matthew; MC DONALD, John: *Ve stínu hákového kříže: Život v Německu za nacismu 1933 – 1945*. Český Těšín: KMA s.r.o., 2008. Str. 216. Árijec: název prehistorického lidu, který obýval Írán a severní Indii. Z jejich jazyka, nazývaného árijština, pocházejí indoevropské jazyky jižní Asie. V 19. století se tento termín používal k označení rasy, která je nositelkou veškerého pokroku lidstva a která je také morálně nadřazená neárijcům. Nordické neboli germánské národy začaly být považovány za nejčistší árijce; této myšlenky se chopil Hitler a nacisté.

⁵⁸ KAPLAN, Jan; UHLIŘ, Jan B.: *Praha ve stínu hákového kříže*. Český Těšín: Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2005. Str. 13 – 17.

⁵⁹ Tamtéž. Str. 13 – 17.

Z celkového počtu 41 odvečených Židů, se po ukončení války vrátil do Kasejovic pouze jediný člověk. Byla jím Zdeňka Fuchsová – Lauková. Bohužel se vrátila i bez své rodiny a příbuzných. Byla vězněna hned v několika koncentračních táborech – Terezín, Osvětim, Hamburk a Bergen – Belsen, odkud přijela 8. 7. 1945. Naštěstí jí byl vrácen rodný dům a veškerý majetek jejích rodičů. Podle jistých zdrojů však kvůli pobytu v koncentračních táborech měla vleklé zdravotní problémy.⁶⁰

Kasejovice byly osvobozeny v květnu roku 1945, když do městečka přijeli nejprve americké, a o pár dní později, i sovětské jednotky, jež se společně podílely na osvobození Kasejovic, kudy procházela tzv. demarkační čára. Po konci války byla asi polovina židovských domů nahrazena novostavbami radnice a mateřské školy.

4.3 Demografie

Jak jsem se již zmiňovala, Židé začali Kasejovice osidlovat v polovině 16. století. Po prvním člověku židovského původu Jakobovi Malému, se zanedlouho přidružily další čtyři rodiny. Žily v blízkosti dnes už neexistujícího Pivovarského rybníka ve Velké Vrčeni. Po následující staletí se počet rodin rozšiřoval. Až v 19. století přišlo období stěhování do velkých měst, jež vyvolalo snížení počtu obyvatel.⁶¹

Prvotně bydleli Židé v Kasejovicích rozptýleně. Po vyhlášení translokačního reskriptu se museli přestěhovat a vytvořit si vlastní komunitu,

⁶⁰ KAŠPÁR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. Str. 3 – 4.

⁶¹ *Židé v Kasejovicích*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://studentka.sms.cz/index.php?P_id_kategorie=7630&P_soubor=%2Fstudent%2Findex.php%3Fa%3Dprehled%26ptyp%3D%26cat%3D1004%26idp%3D%26detail%3D1%26id%3D3323%26view%3D1%26url_back%3D>.

kde poté společně žili. Nejdříve se nikomu z nich nechtělo stěhovat do jedné lokality, nechtěli opustit své dřívější obydlí. Dokonce debatovali s místní šlechtou a nabízeli jí, že budou platit vyšší daně. Avšak nařízení krále se musí dodržovat, nehledě na to, že se vyskytoval problém mezi židy a křesťany, kteří takto předtím museli žít vedle sebe a navzájem si narušovali svoje náboženské obřady. Brzy se tak vytvořilo kasejovické ghetto. Komunita žila v blízkosti Pivovarského rybníka a vytvořila dvě příčné ulice, jež se příhodně nazývaly *židovské*. Středobodem ghetta byla samozřejmě synagoga.⁶²

Vrchnost pro Židy postavila 13 nových domů ze dřeva. Stávaly okolo synagogy. Jenže při stálém zvětšování židovské populace se musely vystavět další domy. Jejich počet se nakonec zastavil na čísle 21, napříč tomu, že údaj z roku 1770 hovoří o 25 domech. Avšak i tento počet byl nedostačující, protože lidí bylo velmi mnoho, a tak často byli nuceni se v domech tísnit. Obydlí byla označena římskou číslicí, jež se lišila od zbytku křesťanského obyvatelstva číslicí arabskou. Do dnešní doby se dochovalo několik domů. Například dům bývalé židovské rodiny, který byl očíslován římskou jedničkou. Ten stojí za synagogou, vedle školky. V prostorách tohoto domu byla dříve místní knihovna. Dále tu je dům rabína (č.p. XIX) zachovaný ve velmi dobrém stavu. Mohli jsme zde naleznout i bývalý chudobinec (č.p. V a VI). V domku (č.p. VII) snad mohla stát mikve, avšak dodnes se nepodařilo s pravostí zjistit, kde se doopravdy nacházela.⁶³

⁶² LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. Str. 12 – 16.

⁶³Tamtéž. Str. 12 – 16.

4.4 Židovské obce v okolí

I v okolí poblíž Kasejovic byly židovské obce a náboženské spolky. V některých obcích se nalézaly více či méně významné stavby.

V Újezdci (8 km severovýchodně od Kasejovic) byla doložena modlitebna z 19. stol.⁶⁴

V nedalekých Lnářích (3 km na východ) údajně také jako v Újezdci existovala modlitebna z 19. stol.⁶⁵

V obci Podhůří (5 km na západ) stávala také snad modlitebna. Ta však měla být již z 18. stol. a byla adaptována na obytný domek.⁶⁶

Město Nepomuk (12 km na západ) se mohlo pyšnit modlitebnou z 2. pol. 19. stol., která byla součástí obytného domu a využívala se jako byt.⁶⁷

Kousek od Nepomuka najdeme obec Klášter (12 km severoseverozápadně), kde stávala modlitebna z 19. stol.⁶⁸

Blovická židovská obec (19 km severozápadně) byla již s kasejovickou židovskou obcí více spjata. Roku 1904 zde byla postavena synagoga, avšak dnes jsou interiéry budovy přestaveny na kanceláře. Místní židovský hřbitov z roku 1683 je důležitou židovskou památkou s dochovanými náhrobky z 18. stol. Blovice jsou zajímavé i proto, že se tu narodili velcí rodáci evropského významu. Pochází odtud žurnalista Henri George Stephan Opper de Blowitz

⁶⁴ FIEDLER, Jiří: *Jewish sights of Bohemia and Moravia*. Praha: SEFER, 1991. Str. 92.

⁶⁵ Tamtéž. Str. 92.

⁶⁶ Tamtéž. Str. 92.

⁶⁷ Tamtéž. Str. 92.

⁶⁸ Tamtéž. Str. 92.

(1825 – 1903) a Adolf Kraus (1850 – 1928), prezident svazu vzdělávacích a dobročinných židovských spolků Bnai Brith v USA.⁶⁹

Ve Spáleném Poříčí (19 km na severozápad) stávala rokoková synagoga snad z 18. stol., ale ta byla roku 1946 zbořena. Zůstal tu jen zbytek židovské čtvrtě, hřbitov ze 16. stol. s prvními náhrobky z roku 1801.⁷⁰

Obec Těnovice (19 km na severozápad) dokládá modlitebnu z 18. – 19. stol., ačkoli hřbitov v této době beze stopy mizí.⁷¹

V Číčově (19 km severoseverozápadně) snad také existovala modlitebna, která údajně měla být z 19. stol.⁷²

⁶⁹ FIEDLER, Jiří: *Jewish sights of Bohemia and Moravia*. Praha: SEFER, 1991. Str. 92.

⁷⁰ Tamtéž. Str. 92.

⁷¹ Tamtéž. Str. 92.

⁷² FIEDLER, Jiří: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1992. Str. 86.

5 KASEJOVICKÉ ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY

5.1 Synagoga

Architektura židovských budov je různorodá. Po celém světě existují všemožné typy synagog, přesto všechny vycházejí konstitučně z blízkovýchodních chrámů, podobně jako mešity. Interiér budovy se částečně podobá křesťanskému kostelu, ovšem to se týká pouze reformních synagog. Výzdoba je velmi skromná, protože judaismus zakazuje zobrazování lidí například v podobě soch nebo obrazů, takže tu najdeme pouze orientální malby, mozaiky, závěsy, vitráže a podobně. Komplex je rozdělen do několika částí. Tím největším je hlavní sál, jenž slouží převážně k modlitbám a veřejnému shromáždění židovské komunity. V ortodoxních synagogách je ženám tradičně vyhrazen oddělený prostor za stěnou hlavního sálu. Dále je tu svatostánek, který je vestavěn do východní zdi nebo umístěn před ní, tak aby pohlížel k Jeruzalému a byl proti vchodu do synagogy. *Bima*⁷³ bývá umístěna ve středu nebo v zadní části a u přísně ortodoxních Aškenázů stojí blízko svatostánku pultík pro předčítače. Před svatostánkem visí *ner tamid*⁷⁴ jako symbol menóry v Chrámu. Ve svatostánku jsou uloženy posvátné svitky, zejména *Tóra* a různé náboženské příslušenství. Svatostánek je zakryt zdobeným *parochetem*⁷⁵ a po jeho stranách jsou umístěna čestná sedadla pro rabíny a další vážené věřící. V celém světě jsou synagogy orientovány směrem na východ, respektive směrem k Izraeli. V Izraeli jsou zas stavěny směrem k Jeruzalému a v Jeruzalémě směrem k Chrátové hoře. Podlaha bývá pod úrovní okolního terénu, takže se do synagogy vstupuje dolů. Místo

⁷³ PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 91. Bima – řecký výraz pro vyvýšené pódium s pultem pro předčítání Tóry, umístěné ve středu nebo ve východní části synagogy.

⁷⁴ Tamtéž. Str. 92. *Ner tamid* – věčné světlo, zavěšené v synagoze před svatostánkem na upomínku jeruzalémského Chrátu.

⁷⁵ Tamtéž. Str. 92. *Parochet* – synagogální opona zakrývající dveře svatostánku v synagoze.

pro *chazana*⁷⁶ je pod úrovní podlahy v duchu naplnění verše Žalmu 130, 1. Součástí židovského chrámu je už zmíněný svitek *Tóry*, který je uchován ve svatostánku. Svitek je umístěn na východní stěně nazvané *aron ha-kodeš*. Někdy má synagoga svitek jeden, jindy několik. Západní synagogy se stále častěji podobají centru veškeré židovské činnosti, takže jsou v ní třídy, knihovny, místnosti na bankety, rabínova pracovna a někdy dokonce i muzeum artefaktů. V židovské instituci, podobně jako v jiných náboženských chrámech nebo budovách, je přikázáno dodržovat určitá pravidla. Tím projevují úctu k Hospodinovi, ale i celé diaspoře⁷⁷. Je dáno, že v synagoze je zakázáno jíst, pít (kromě při *se'udě* a po *Kiduši*⁷⁸), dále se tu nesmí spát, pomlouvat či provádět obchodní transakce (kromě po *nederu* a při podporování *pidjon švujim*). Přikázáno je například pospíchat do synagogy, ale nikoli z ní, jako znamení nedočkavosti zúčastnit se bohoslužby a neochoty odejít.⁷⁹

Budova kasejovické synagogy vznikla již v období prvního ghetta, tedy ve druhé polovině 18. století. Přesné datum dokončení stavby není bohužel známo, ale spekuluje se o roku 1760. Roku 1793 synagoga vyhořela. Je postavena v pozdně barokním stylu a byla centrem tehdejší židovské společnosti.

⁷⁶ CABANOVÁ, Dana; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KLIMENT, Petr; PAŘÍK, Arno: *Pražské židovské hřbitovy*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2003. Str. 126. Chazan – kantor, předříkavač modliteb.

⁷⁷ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. Str. 27. *Diaspora* – řecký termín značící „rozptýlení“, tj. židovské usídlení mimo Zemi izraelskou v „zemích rozptýlení“ po prvním *churbanu* (dosl. Zkáza, zničení; termín označuje dvě velké katastrofy židovských náboženských a národních dějin, zničení jeruzalémského Chrámu r. 576 př. n. l. a r. 70 n. l.). V pozdějších dobách se začalo termínu používat pro židovské obce „v zámoří“ nebo „v cizině“ v protikladu k židovskému osídlení (*jišuv*) ve Státě Izrael. V širším smyslu je „diaspora“ ekvivalentem pro hebr. *gola* či *galut* ev. jidiš *golus* tj. exil, zajetí, vypovězení.

⁷⁸ LANCASTER, Brian: *Judaismus*. Praha: Euromedia Group – Ikar a Knižní klub, 2000. Str. 237. *Kiduš* – doslovně „posvěcení“. Požehnání pronášené na počátku šabatu a svátků.

⁷⁹ NEWMAN, Jaakov, SIVAN Gavriel: *Judaismus od A do Z: Slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992. Str. 193 – 196.

Před synagogou, kterou známe ze současné podoby, bývala pro Židy posvátným chrámem při jejich příchodu v 16. století, pouhá modlitebna. Ta prý stála na místě dnešní synagogy. Modlitebna byla samozřejmě menší stavba s prostší výzdobou.⁸⁰

Ve 30. letech 19. století byla synagoga rozsáhle přestavena do té podoby, jakou jí známe dnes. O rekonstrukci budovy se postaral místní zednický mistr J. Suda.

Když se na kasejovickou synagogu podíváme z venkovního pohledu, všimneme si, že budova má dva vchody s dřevěnými schody; jeden pro muže a druhý pro ženy. Přední vchod nejspíše sloužil pro mužské pohlaví, jelikož v minulosti u tohoto vchodu bydlel rabín⁸¹.

Interiér budovy je vyzdoben geometrickými a rostlinnými ornamenty, okna jsou typicky kasulovitá. Strop je vyzdoben zlatými hvězdami na modrém pozadí. V minulosti zde bylo 66 mužských a 45 ženských sedadel, což za předpokladu, že místnost není nikterak velká, je obdivuhodné. Zvláštností také je, že sedadla se běžně neprodávala a sloužila i jako dědictví. Proto měli také vysokou hodnotu. Dochoval se i údaj o 20 zlatých sedadel a po jednom sedadle určenému pro muže. Za druhé světové války však všechna sedadla byla spálena a žádné z nich se bohužel nedochovalo. V budově je také místnost nacházející se v přízemí, která nejspíše sloužila jako košer kuchyně⁸². Jako v každé synagoze, ani zde nechybí *aron ha-kodeš* z 19. století, kde, jak je všeobecně známo, je uložený svitek Tóry. Kolem sebe má

⁸⁰ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Kasejovice a okolí: Pohledy do minulosti a současnosti*. Kasejovice: Městský úřad Kasejovice, 2010. Str. 2 – 7.

⁸¹ LANCASTER, Brian: *Judaismus*. Praha: Euromedia Group – Ikar a Knižní klub, 2000. Str. 237. *Rabín* – učitel; člověk vzdělaný v *Tóře*; zkracuje se jako R.

⁸² PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 92. *Košer* – rituálně vhodná, nezávadná strava podle ustanovení v *Tóře* a Talmudu.

krásný přístavek, který ho ze všech třech stran objímá a dohromady nad ním vytváří strop.⁸³

Synagoga v Kasejovicích sloužila jako modlitebna. Vykonávaly se tu bohoslužby, četlo se ze Zákona. Byla tedy středobodem místní židovské obce. V 18. století byla budova i střediskem vzdělávání. Židovské děti sem docházely místo do obecné školy. V tomto období zde vyučoval i první učitel společně s rabínem, jež předtím celou školu sám vedl.

Takto vše probíhalo až do 20. let 20. stol., kdy synagoga přestala sloužit jako modlitebna. Jelikož 2. světová válka přinesla mnoho obětí mezi Židy, kteří nedobrovolně museli opustit své domovy, a po ukončení války se do Kasejovic vrátil pouze jeden občan, zanikla tak dlouholetá kasejovická židovská obec. Bohužel ani dodnes se nepodařilo tuto historickou tradici obnovit. I kvůli těmto důvodům se již v synagoze neprováděly židovské bohoslužby, ale naštěstí budova nezanikla tak, jak je to v případě jiných synagog a dalších židovských staveb, a nejen v nich, bývá zvykem. Roku 1945 dostal jeden z významných místních rodáků nápad umístit do budovy svou rozsáhlou sbírku. Tím rodákem nebyl nikdo jiný než Václav Mentberger (1886 – 1969), známý historik, spisovatel, učitel a sběratel. Právě díky svému koníčku, tedy sběratelství, nashromáždil velké množství uměleckoprůmyslových děl – cín, litinu, porcelán, fajáns, kameninu, sklo a dřevěné plastiky; německou, francouzskou, italskou, španělskou a orientální keramiku. Z regionálního pohledu má velkou cenu sbírka dokumentující místní hrncářskou výrobu tzv. *kasovek*, tedy kasejovických dýmek. Známé jsou též kasejovické výšivky, které jsou zde také umístěny. Jelikož Kasejovice byly známé pro rýžování zlata, jsou v synagoze vystaveny zlaté mince a minerály obsahující zlato. Archeologické nálezy dotvářejí historický obrázek města, jsou tu všelijaké nářadí a výrobky, dobové

⁸³ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Kasejovice a okolí: Pohledy do minulosti a současnosti*. Kasejovice: Městský úřad Kasejovice, 2010. Str. 2 – 7.

pohlednice a fotografie. Nejvýznamnější je však židovská sbírka se vzácnými atributy⁸⁴. Právě nemalá část židovské sbírky byla převezena do Státního židovského muzea v Praze.⁸⁵

Dnes slouží kasejovická židovská synagoga jako muzeum. Jsou v ní k nalezení již zmíněné sbírky. Konají se tu často i akustické koncerty.

5.2 Židovský hřbitov

Židovský národ chová velkou úctu k pozůstatkům svých předků. Podle Talmudu musí plnit příkazy, vztahující se např. ke způsobu pohřbívání nebo k neporušitelnosti hrobů, aby mohlo dojít ke zmrtvýchvstání. Samotný hřbitov se v hebrejském jazyce se nazývá *bejt kvarot* (dům nebo místo hrobů), běžněji ale také *bejt olam* (dům věčnosti). Zvláštností je, že do roka od pohřbení je do čela hrobu zasazen náhrobní kámen, hebrejsky *maceva* – pomník nebo *cajun* – znamení. S pohřbem jsou spojeny obřadní rituály a zvyky. Po smrti si nejbližší příbuzní zemřelého roztrhnou ve znamení zármutku svůj oděv (hebrejsky: *kria*). V domech se zakrývají zrcadla a otevírá se okno tak, aby duše zemřelého mohla v klidu odejít. Mrtvý je zabalen do plátna, položí se na zem a u hlavy má zapáleny svíce. Poté je pohřebním bratrstvem přesunut do domu očisty (hebrejsky: *bejt tahara*), kde je jeho tělo omyto teplou vodou, do které je přidáno vejce a celé tělo se nakonec pokape vínem. Toto rituální

⁸⁴ KOSÁKOVÁ, Eva; KYBALOVÁ, Ludmila; PUTÍK, Alexandr: *Textiles from Bohemian and Moravian Synagogues: from the Collections of the Jewish Museum in Prague*. Praha: Jewish Museum in Prague, 2003. Str. 342. Circumcision curtain, Bohemia (Kasejovice), no date (probably 18 century) 171 x 126 cm; no dedicatory inscription; the curtain has been preserved as a fragment; its upper part has been cut off; the long text in the central field, concerning the blessing after circumcision, is framed with embroidery based on a stylized column composition.

⁸⁵ KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice. Zpracoval Josef Koželuh, 1994. Str. 9 – 10.

omývání se nazývá *tahara*.⁸⁶ Po ní bratrstvo obleče zesnulého do pohřebního oděvu z čistého bílého plátna (hebrejsky: *tachrichin*), skládající ho se z košile, spodků, kitlu⁸⁷, opasku, ponožek a čepce. Nakonec je tělo položeno do jednoduché rakve, do níž se nedávají žádné květiny ani cennosti, ale může se do ní vložit modlitební kniha. Občas se do rakve dává i váček se zeminou ze Svaté země. Muži jsou přikryti talitem⁸⁸, který je zbaven třásní. Pokud je to možné, pohřeb je uskutečněn ještě v ten samý den, kdy došlo k úmrtí. Samotný pohřeb vykonává rabín, který přednáší smuteční proslov. Po něm je rakev v průvodu nesena k hrobu, který předtím vykopalo bratrstvo. Během cesty se čte sedmkrát 91. Žalm a v obřadní síni, kde se zakončuje celý pohřební rituál, se zúčastnění modlí ze 49. Žalmu. Nakonec si účastníci omývají ruce v nádrži, která se nazývá *kijor* a vše vrcholí hostinou.⁸⁹

V Kasejovicích se hřbitov nachází na kopci, který se jmenuje „Na Stráži“, ale spíše je znám, kvůli zde se nacházejícímu židovskému hřbitovu, pod názvem „Židovský“ a nebo „Židák“. Kopec leží asi 300 metrů od města, směrem na obec Újezd u Kasejovic, 650 m severně od synagogy a severo-severozápadně od katolického kostela.⁹⁰

První zmínka o hřbitově pochází z roku 1669. Ten byl postupně rozšířen do tří historických částí. Poslední z nich byla dokončena roku 1855. Od roku

⁸⁶ CABANOVÁ, Dana; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KLIMENT, Petr; PAŘÍK, Arno: *Pražské židovské hřbitovy*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2003. Str. 126. Tahara - „rituální čistota“, obřad omytí mrtvého těla teplou vodou, do níž je rozmícháno vejce (symbol života), provádí jej členové *chevra kadiša* za čtení modliteb a žalmů.

⁸⁷ Tamtéž. Str. 126. Kitl – bílý rubáš s krejzlíkem, součást pohřebního oblečení, symbolizuje očistu i pomíjivost lidského života.

⁸⁸ PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 93. *Talit* – modlitební plášť, podélný pruh bílého plátna s pruhy a třásněmi, připomínající přikázání Tóry.

⁸⁹ CABANOVÁ, Dana; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KLIMENT, Petr; PAŘÍK, Arno: *Pražské židovské hřbitovy*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2003. Str. 5 – 13.

⁹⁰ FIEDLER, Jiří: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1992. Str. 85 – 86.

1808 začal hřbitov sloužit i pro Židy z nedalekého okolí – Bezděkov, Blatná, Bratronice, Hvoždany, Nepomuk, Sedlice, Starý Smolivec, Mladý Smolivec a Žinkovy. Do té doby totiž pohřbívání Židů, jež nebydleli v Kasejovicích, místní vrchnost a Inářské panství zakazovaly, avšak i poté měli mezi sebou spoustu problémů. Nařízením se musel zesnulý po smrti i hned ohledat a poté ještě do 48 hodin. Zákaz platil i pro odnesení zesnulého v průvodu na hřbitov. Židé na hrob odkupovali několik arů půdy za velmi velké peníze.⁹¹

Hřbitov nebyl nijak veliký, avšak později byl rozšířen do již zmíněných třech částí. Jeho rozloha je 31 arů, tj. (0, 3086 ha). V dnešní době není hřbitov dostatečně udržovaný, ale není úplně zpustlý. U vstupu se nachází zchátralá ohradní zeď a pozůstatky obřadního domku. Ten sloužil jako márnice. Dnes je však obvyklým obytným domem. U této stavby je nápis zasazený na památku rodiny Adalberových. Na hřbitově se dochovalo více než 350 náhrobků⁹², umístěných ve čtyřech různých částech tak, jak byl postupně rozšiřován.⁹³

Pohřebních obřadů se za více než tři staletí vykonalo mnoho, ten poslední však proběhl v meziválečném období. Posledním pohřbeným se stal obchodník s dobyt看em Emil Reich. I když se zde pohřbívalo již v 2. pol. 17. stol., nejstarší náhrobky se dochovaly až z následujícího století. Přesněji z roku 1710⁹⁴, odkdy je znám nejstarší čitelný náhrobek. Ty jsou barokního a klasického typu a jsou zvláštní tím, že text je na nich vyryt v českém jazyce. Za to se pravděpodobně zasloužil místní rabín Filip Bondy (1830 – 1908),

⁹¹ SLONIM, Dimitrij: *K historii Židů v jihočeské Blatné a okolí*. Blatná: Městské muzeum, 2003. Str. 17 – 23.

⁹² JAKUBEC, Pavel; ROZKOŠNÁ, Blanka: *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení Čech*. Brno: Era, 2004. Str. 188.

⁹³ BUYER, Susan. *Gemeinde View: Kasejovice*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <<http://www.jewishgen.org/austriaczech/towns/Kasejovice/kasejovice.htm>>.

⁹⁴ EHL, Petr; FIEDLER, Jiří; PAŘÍK, Arno: *Staré židovské hřbitovy Čech a Moravy*. Praha: Paseka, 1991. Str. 157 – 159.

který jako první v Českých zemích začal používat češtinu při bohoslužbách místo obvyklé hebrejštiny. Krom toho jsou nápisy samozřejmě v hebrejském nebo německém jazyce, někdy v německém a hebrejském jazyce a českém a hebrejském jazyce zároveň. Náhrobky jsou vyrobeny ze žuly, vápence, pískovce a mramoru. Dohromady jich je mezi 100 – 200, avšak některé z nich jsou zapadlé do země.

V kasejovické židovské obci působilo od 18. stol. také dobrovolné pohřební bratrstvo – *chevra kadiša*. To zabezpečovalo nejen samotný pohřeb a jeho náležitosti, ale také se staralo o duchovní a hmotné potřeby nemocného, tedy se záležitostmi, související s posledními věcmi člověka, odebírající ho se na onen svět.⁹⁵

5.3 Mikve

Součástí židovského života je i mikve, tedy rituální lázeň. Ta je tvořena přírodní vodou a její funkcí je rituální očista člověka nebo předmětu. Mikve má přesně daný rozměr (musí pojmut minimálně 762 l vody), aby se koupající se člověk do ní mohl ponořit úplně celý. Dle židovských zvyklostí se do ní lidé ponořují hlavně před svátky, ale ortodoxní Židé provozují rituální očistu i před Šabatem⁹⁶ a někteří dokonce i každé ráno. Lázně byly často situovány ve sklepě domu, který sousedil s modlitebnou. Umístění mělo i svůj praktický význam, a to kvůli odtoku a přítoku vody.

V České republice se do dnešní doby židovských rituálních lázní dochovalo velmi málo. I přesto jsou některé z nich funkční. Nejvýznamnější je

⁹⁵ KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice, 1994. Str. 9 – 10.

⁹⁶ PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 93. Šabat – sedmý den týdne, sobota, nejdůležitější židovský svátek, jehož oslava je charakterizována zákazem práce, odpočinkem a modlitbou.

asi mikve u Pinkasovy synagogy v Praze, která je stále v provozu. Na další mikve je možné se podívat v Kolíně, Třebíči, Boskovicích, Mikulově, Všerubech, Lázních Kynžvart, Znojmě, Dobrušce a Brně.

Bohužel mikve v Kasejovicích se nedochovala a neexistují ani řádné historické prameny, kde by se lázeň mohla nacházet. Přes tyto skutečnosti je však zcela jisté, že mikve v Kasejovicích skutečně byla.⁹⁷

Nejvíce pravděpodobné je, že lázeň mohla být situována někde u dnes již zaniklého Pivovarského rybníka, jelikož se z něho mohla čerpat přírodní voda. V tom případě pak mohla být v jednom z domů, stojících u bývalého Pivovarského rybníka. K úvaze připadají domy č. 304 a 106. Jenže u domu č. 304 je z historických pramenů známo, že majitelem nebyla židovská obec, nýbrž zde bydleli obyčejní kasejovičtí obyvatelé. O druhém domě se ale ví jen to, že se v něm nacházel hostinec. O tom, zda se tam nacházela i mikve, se může pouze spekulovat.

5.4 Památník obětem nacismu

I když tato památka není pouze židovská, do výčtu zcela jistě také patří. Památník obětem nacismu uchovává vzpomínku na padlé vojáky, kteří ve válce bojovali za naši vlast a pocházeli z Kasejovic a okolí. Deska nese i jména obětí holocaustu. Pomník se nalézá v kasejovickém parku, jež stojí při cestě ke škole a je nedaleko synagogy.⁹⁸

Každý rok u příležitosti oslav ukončení druhé světové války, se u památníku koná pietní akce s doprovodným programem.

⁹⁷ KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice, 1994. Str. 9 – 10.

⁹⁸ LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. Str. 8.

6 BĚŽNÝ ŽIVOT A VZTAHY MEZI ŽIDOVSKÝM A ZBYLÝM OBYVATELSTVEM KASEJOVIC

6.1 Vztahy mezi židovským a zbylým obyvatelstvem

Mezilidské vztahy nejsou vždy jednoduché a toto pravidlo se potvrzuje dodnes. A v dobách dávno minulých to platilo dvojnásob. Pokud jde o Židy, tak ti měli situaci ztíženou kvůli tomu, že se od zbytku obyvatelstva odlišovali svou národností.⁹⁹

Problémem v Kasejovicích bylo hlavně soužití Židů a zdejších křesťanů. I z tohoto důvodu posléze Židé byli nuceni žít pospolu a vytvořit ghetto¹⁰⁰. Židé bývali od křesťanů často napadáni a vyháněni za to, že jsou původci všech chorob, které město postihly, ať už šlo o mor nebo o cholera.

Židé se dopustili i několik trestných zločinů, v některých případech se jednalo pouze o přestupky. Dle jedné studie, konající se ve 20. – 30. let 19. stol., došlo k 4 – 5 trestným činům, resp. přestupkům. Ty se týkaly drobných krádeží a prodeji masa, pocházejícího z černého trhu. Trestem bylo pro hříšníky např. zabavení masa, které bylo rozdáno mezi chudé.¹⁰¹

K většímu obvinění došlo, když Dorota Svobodová nařkla Šalamouna Jakuba, Žida z Volyně, z krádeže a loupeže. Mělo se jednat o částku 1 zlatého a 42 krejcarů. Obžalovaný byl při výslechu mučen palečnicí a španělskou železnou botou, neboť celou dobu zapíral. Jak celý spor skončil, však není známo, jelikož se nedochoval žádný záznam.

⁹⁹ KÁPAR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. Str. 9.

¹⁰⁰ PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oawald, 1994. Str. 91. Ghetto – původně italské označení pro židovské sídliště v Benátkách, oddělené od ostatních částí města.

¹⁰¹ KÁPAR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. Str. 2 – 3.

6.2 Vztahy mezi Židy a městem

I město mělo záslusk na tom, jak využít přítomnost židovského obyvatelstva. V 18. – 19. stol. chtěl městský úřad převzít poplatky, jež Židé platili místní šlechtě. A nejednalo se o malou částku – asi 300 – 400 zlatých ročně. Kvůli tomu město začalo vést speciální úřední knihu *Alef*, pojmenovanou po prvním písmenku hebrejské abecedy. Kniha se nepřerušovaně vedla od roku 1597 až do roku 1838. Byl v ní uveden veškerý židovský majetek. Roku 1791 dokonce město poslalo prosbu samotnému císaři Josefu II., aby mu udělil výjimku, která by Kasejovicím umožnila převzít nad Židy ochranu. Židé by pak poplatek neplatili šlechtě, nýbrž městu. Kniha *Alef* se ale kvůli tomu stala předmětem sporu a celý problém musel řešit krajský úřad Prácheňského kraje v Písku. Kniha pak musela být městu zabavena.¹⁰²

6.3 Židovský bál

Velkou událost znamenal pro Židy bál. Tato slavnostní akce se udála dne 24. dubna 1799 v domě Žida Jakuba Baše. Jenže toho dne byl zrovna Velikonoční pátek a dvorní dekret, ustanovený z roku 1796, veškeré radovánky a oslavy zakazoval. Avšak konání židovského bálu mělo také svůj význam, jelikož se oslavoval svátek Purim¹⁰³. Ačkoli se Baš vymlouval, že o zákazu nevěděl, celý spor došel až k soudu. Ten rozhodl, že Baš musel zaplatit pokutu 10 tolarů, Izák Freund a Emerich Ornestil pak zaplatili 6 tolarů. Peníze putovaly do místního chudinského ústavu. Hůře dopadl Gabriel

¹⁰² *Kasejovice: the South of Pilsen*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://www.jewish-route.eu/english/mesta/05_kasejovice/kasejovice.htm>.

¹⁰³ PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. Str. 92. *Purim* – Svátek losů, slavený na připomínku záchrany Židů královnou Ester před úklady vezíra Hamana v perském exilu.

Neuman, který dostal 10 ran holí, rabín byl pak potrestán třemi dny domácího vězení. Ostatní účastníci bálu museli dohromady zaplatit 7 zlatých a 30 krejcarů, s dodatkem ještě dvěma tolary pro chudé.¹⁰⁴

¹⁰⁴ KÁPAR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. Str. 2.

7 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI, MÍSTNÍ RODÁCI A KLANY SPOJENÉ S KASEJOVICKOU ŽIDOVSKOU OBCÍ

7.1 Jakub Malý

Prvním Židem, který do Kasejovic přišel a usadil se tu, byl Jakub Malý. Psal se rok 1597, což je mnohem později, než když do Českých zemí dorazili první Židé, takže první osídlení Židů v Kasejovicích je velmi pozdní.

Odkud Jakub Malý přišel, není známo. Ví se však, že koupil od obce domek pod hrází Pivovarského rybníka, kde později bylo i ghetto. Za dům zaplatil 30 kop a 30 grošů.¹⁰⁵

7.2 Jakub Matyáš Včelín

Známým kasejovickým rodákem byl Jakub Matyáš Včelín. Ten se narodil v 19. stol. v prvním židovském domě, jež stál mimo ghetto. Byl to panský dům bez roboty č. 99 a nacházel se v něm výčep. Později se tomuto domu začalo říkat po svém obyvateli - „včelínovský“.

Jakub Matyáš Včelín se v dospělosti stal kancléřem Starého města pražského a napsal spis o vpádu Sasů do Čech v letech 1631 – 1633.¹⁰⁶

7.3 Václav Mentberger

Významným rodákem byl i Václav Mentberger. Ten se narodil 7. 1. 1886 v Kasejovicích. Studoval vyšší reálku v Plzni. Po studiích se vrátil do rodných

¹⁰⁵ KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice, 1994. Str. 9 – 10.

¹⁰⁶ KÁPAR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. Str. 7.

Kasejovic, kde od roku 1906 výpomocně vyučoval na místní obecné škole. Po návratu z vojny pracoval v železničních službách bývalých c. k. státních drah jako úředník až do roku 1918. Poté nastoupil v ředitelství státních drah v Olomouci a poté i v Plzni jako zkušební komisař a kontrolor. Během druhé světové války byl pensiován, nato se na 2 roky vrátil zpátky do služby, aby nakonec roku 1947 odešel jako vrchní inspektor ČSD do výslužby. Zemřel v Plzni 15. 12. 1969.

Václav Mentberger byl sběratelem, kronikářem i spisovatelem. Díky jeho vášni ke sběratelství se zasloužil o plnohodnotnou židovskou sbírku, avšak její převážná část byla převezena do Státního židovského muzea v Praze. Další sběratelské atributy jsou vystaveny v kasejovické synagoze.¹⁰⁷

Jako kronikář a historik napsal několik publikací. Tiskem vyšli *Kasejovické pověsti, písně a říkanky, Životopis hraběte Františka Antonína Šporka, Z deníku J. J. hraběte z Vrby, Hudební archiv Smetanova mládí, Mozartova hudba na Plzeňsku, První plzeňská papírna* a jako přílohu k výroční zprávě Živnostensko-obchodní záložny v Kasejovicích vydal *Soupis kasejovických obyvatel z let 1827 – 1834*. Svými články přispíval i do plzeňských novin *Nová doba, Českého lidu* apod.

Některé jeho práce nebyly vytištěny a zůstaly pouze ve strojopisu. Jsou uloženy ve Státním židovském muzeu v Praze a v Archivu města Plzně. Jsou to např. práce: *Kasejovičtí Židé, Stará kniha vypravuje a O Mentbergrech v Kasejovicích*. Zasloužil se také o podstatné rozšíření a uspořádání městského archivu v Kasejovicích.¹⁰⁸

¹⁰⁷ KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice, 1994. Str. 12 – 13.

¹⁰⁸ Tamtéž. Str. 12 – 13.

7.4 Filip Bondy

V Kasejovicích svého času působil jako rabín i Filip Bondy, který se jako první stal vrchním zemským rabínem.

Filip Bondy se narodil roku 1830. Studoval na gymnáziu v Praze, kde byl jedním z jeho kantorů spisovatel a dramatik Václav Kliment Klicpera (1792 – 1859). Poté vystudoval filosofii na univerzitě v Praze. Studoval u pražského vrchního rabína Šloma Jehudy Rapaporta, známého jako Daniel Frank, rabín brněnský. Bondy znal několik jazyků, kromě češtiny, hebrejštiny a němčiny, uměl i aramejsky, latinsky, řecky, anglicky, italsky a francouzsky.¹⁰⁹

V letech 1857 – 1859 sloužil jako rabín v Českých Budějovicích. Nato se přesunul do Kasejovic, kde působil do roku 1868 a měl na starosti celý okres. V Kasejovicích také začalo jeho úsilí o to, aby se v náboženských záležitostech používala čeština namísto němčiny a hebrejštiny. Známé jsou náhrobky na kasejovickém židovském hřbitově, kdy v době jeho působení, se český jazyk na náhrobcích skutečně používal.

Po Kasejovicích působil ještě v Brandýsu nad Labem (1868 – 1876) a ve Slaném (1876 – 1884). Díky jeho jazykovým znalostem se stal členem Spolku českých židovských akademiků, jenž byl založen roku 1883. V této době se Bondy stává vrchním zemským rabínem.¹¹⁰

Některá Bondyho kázání byla publikována, např. *Hlas Jakobův: Patero slavnostních řečí přednesených v měsíci Tišri 5647 ve spolku Or Tamid v synagoze v Praze*. Je autorem první české židovské učebnice *Mojžíšovo učení pro školní mládež* – překlad prvních 15 kapitol knihy Genesis. Bondy

¹⁰⁹ KREJČOVÁ, Helena. *Bondy, Filip*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Bondy_Filip>.

¹¹⁰ STEINHERZ, Samue: *Jahrbuch: der gesellscgafft für geschichte der juden in der Čechoslovakischen republik*. Praha: Tussig, 1929 - 1938. Str. 227.

přeložil do češtiny učebnici judaismu od Nathana Grüna s názvem *Počátky vyučování mojžíšského náboženství dle dr. Grüna*.

Filip Bondy byl dědem Karla Bondyho, známého podnikatele, advokáta a politika. Bondy zemřel roku 1907 ve věku 77 let.¹¹¹

7.5 Židovské klany

V Kasejovicích žily klany, které měly velké či malé židovské kořeny. I když to nemuselo být pravidlem, jednotlivé rody provozovaly svoje řemeslo či obchod, jež se dědilo z generace na generaci.

Jedním takovým rodem byl rod Zoulů, kteří provozovali lazebnictví. Povinností lazebníka nebylo jen připravovat lázeň. Pokud byl dotyčný nemocen, sázeli na něj pijavice. Dále zastávali i funkci zubaře, holiče nebo vyřezávali kuří oka. Lazebníci pracovali v mikve, tedy v židovské rituální lázni, avšak ta v Kasejovicích dodnes není bohužel dochována. Řemeslo začal provozovat Kašpar Zoula Šotnovský v letech 1659 – 1678, když ho převzal od Víta Poprsníka. Po jeho smrti se k řemeslu dostal syn Václav Zoula, jenže po jeho smrti roku 1705 pronajal obec lázně Židovi Aronovi.¹¹²

K dalším rodům, jež v Kasejovicích žily, byl např. rod Neumannů (členové rodiny zastávali povolání rolníků, starosty), Fischerů (obchodníci s dobyt看em), Ledererů (obchodníci s módním a střížním zbožím, pokladník spolku chevra kadiša, zástupci pojišťoven), Gottliebů (řezníci a uzenáři, obchodníci s vařivem), Herziků (obchodníci), Eismerů (jeden ze členů byl

¹¹¹ KREJČOVÁ, Helena. *Bondy, Filip*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Bondy_Filip>.

¹¹² KÁPAR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. Str. 10 – 11.

kasejovickým rabínem), Löwů (obchodníci), Adelbergů (obchodníci s koloniálním zbožím), Wedelesů (obchodníci s koloniálním zbožím), Fuchsů (obchodníci s módním a střížním zbožím), Poláků (obchodníci s módním a střížním zbožím), Reichů (obchodníci s dobyt看em), Edelsteinů (výčep a prodej lihovin), Vadelesů (výčep a prodej lihovin) a Rotkopfů (sklenáři).¹¹³

¹¹³ BUYER, Susan. *The Jews of Kasejovice*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <<http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~susanb/thejewsofkasejovice.htm>>.

8 ZÁVĚR

Závěrem můžeme konstatovat, že Kasejovice a Židé jsou spolu spojeni hlavně z historického hlediska. I když v dnešní době žádný Žid ve městě (ani v jeho okolí) trvale nebydlí, židovská přítomnost je tu poznat i nyní, jelikož jsou zde památky, odkazující nám, že tu Židé skutečně byli.

Kasejovice jsou městem s bohatou (nejen) židovskou minulostí. Město leželo na důležité obchodní stezce, ze které poté Kasejovice, potažmo místní šlechta či panovník, bohatl. I díky této skutečnosti, se Židé ve městě usadili, avšak je celkem zarážející, že první Žid Jakub Malý, se v Kasejovicích usídlil až roku 1597, přičemž Židé do Českých zemí přišli již ve století devátém. Tento fakt je možná vysvětlen tím, že se v Čechách začali usazovat natrvalo až později a to hlavně ve velkých městech. Poté se rozptýlili téměř po celé zemi a jedním z míst byly i Kasejovice. Avšak doba mezi prvními Židy v Čechách a prvním Židem v Kasejovicích je opravdu dlouhá.

I přesto tu založili ghetto, které se brzy rozrostlo, postavili synagogu a žili svůj život jako všichni ostatní lidé. Jenže i v Kasejovicích Židé měli mnoho sporů s místním obyvatelstvem, jež je napadalo za neobjasněné krádeže a vraždy ale i za morové epidemie. Avšak tato xenofobie nepostihla pouze Kasejovice, ale téměř celou Evropu.

V 19. stol. již i do Čech a na Moravu začaly proudit vlny antisemitismu, jehož projevem byl známý proces s Leopoldem Hilsnerem v Polné. Největší katastrofou byl však holocaust za druhé světové války, po níž se do Kasejovic vrátila pouze jedna jediná obyvatelka židovského původu. Kvůli holocaustu tedy končí přítomnost Židů v Kasejovicích, jež do té doby trvala nepřetržitě od 16. stol. a je velmi smutné, že musela skončit zrovna takto, když víme, že v některých menších městech v naší republice židovská komunita po válce nezanikla.

Naštěstí jsou v Kasejovicích památky, které nám dávají najevo, že tu Židé dlouho působili. Synagoga je udržována, o víkendech je možné ji navštívit a někdy se v ní pořádají i zajímavé přednášky a akustické koncerty. Budova tedy stoprocentně naplňuje kulturní stránku města. Méně již toto můžeme říci o židovském hřbitově. Ten je přístupný celoročně, avšak je již méně udržovaný. I zde se pořádají pietní akce a přednášky, avšak jen ojedinele, při různých výročích apod.

Z této práce tedy vyplynulo, že z historického hlediska kasejovická židovská obec tvoří významnou součást v dějinách Židů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a potažmo i na Slovensku. I přesto, že samotná obec neovlivnila žádnou jinou židovskou komunitu v okolí, je důležitou součástí regionu.

Z mého výzkumu bylo zjištěno, že obyvatelé Kasejovic ví, že zde byla židovská komunita, jež tvořila významnou součást kasejovické historie, avšak někteří občané již na tento fakt bohužel zapomínají. Naštěstí díky pamětníkům a různým akcím, konajícím se na počest zaniklé židovské obce, jsou Židé připomínáni i mladším ročníkům obyvatel Kasejovicka.

Závěrem tedy můžeme konstatovat, že Židé v Kasejovicích jsou i nadále důležitou součástí nejen Plzeňského regionu, ale i celé naší země.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

9.1 Primární literatura

HILLE, Magre J. P.: *Kasejovice a okolí. Nástin historicko - místopísny*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 1991. ISBN: nevedeno.

KÁPAR, František: *Soubor informací o kasejovické židovské komunitě*. Kasejovice, 2000. ISBN: nevedeno.

KOŽELUH, Josef: *Muzeum Kasejovice: průvodce*. Blovice: zpracoval Josef Koželuh, 1996. ISBN: nevedeno.

KOŽELUH, Josef: *Zpravodaj okresního muzea Plzeň – jih se sídlem v Blovicích číslo 3: Podíl spojeneckých armád na osvobození Plzně – jihu*. Blovice: Zpravodaj okresního Muzea Plzeň - jih, 1990. ISBN: nevedeno.

MONTBERGER, Václav: *Kaseovice v pověstech: zlaté, židovské a nábožné, v rodových soupisech z let 1827 – 1834 a v náčrtku hospodářského i kulturního života*. Kasejovice: F. Podhajský, 1941. ISBN: nevedeno.

STEINHERZ, Samuel: *Jahrbuch: der gesellschaft für geschichte der juden in der Čechoslovakischen republik*. Praha: Taussig, 1929 - 1938. ISBN: nevedeno.

9.2 Sekundární literatura

BERGEROVÁ, Natalia: *Na křižovatce kultur: Historie československých Židů*. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN: 80-204-0305-X.

BONDYOVÁ, Ruth: *Rodinné dědictví: Jména Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN: 80-86911-06-3.

CABANOVÁ, Dana; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KLIMENT, Petr; PAŘÍK, Arno: *Pražské židovské hřbitovy*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2003. ISBN: 80-85608-69-3.

CERMANOVÁ, Iveta; KOČMAN, Pavel; PUTÍK, Alexandr; TEUFEL, Helmut: *Jedinec a obec: Židé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1520 – 1848 = Judaica Bohemiae XLVI Supplementum: Individuum und Gemeinde Juden in Böhmen, Mähren und Schlesien 1520 bis 1848*. Praha – Brno: Židovské muzeum v Praze, 2011. ISBN: 978-80-904912-0-5.

DR. DAVISON John; DR. SELIGMANN, Matthew; MC DONALD, John: *Ve stínu hákového kříže: Život v Německu za nacismu 1933 – 1945*. Český Těšín: KMA s.r.o., 2008. ISBN: 978-80-7309-565-9.

EBELOVÁ, Ivana; ŘEZNÍČEK, Michal; WOITSCHOVÁ, Klára; WOITSCH, Jiří: *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska V: Židovské obyvatelstvo v Čechách v letech 1792 – 1794*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2007. ISBN: 978-80-85010-94-7.

EHL, Petr; FIEDLER, Jiří; PAŘÍK, Arno: *Staré židovské hřbitovy Čech a Moravy*. Praha: Paseka, 1991. ISBN: 80-85192-10-1.

ELIADE, Mircea: *Dějiny náboženského myšlení III*. Praha: Tematická skupina 02/3, 1997. ISBN: 80-86005-53-4.

EMMERT, František: *Holocaust*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN: 80-251-1204-7.

FIEDLER, Jiří: *Jewish sights of Bohemia and Moravia*. Praha: Sefer, 1991. ISBN: 80-900895-0-X.

FIEDLER, Jiří: *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1992. ISBN: 80-900895-1-8.

FRANKOVÁ, Anita; HAMÁČKOVÁ, Vlastimila; KREJČOVÁ, Helena; PAŘÍK, Arno; PUTÍK, Alexandr; ŠEDINOVÁ, Jiřina: *History of the Jews in Bohemia and Moravia: from emancipation to the present*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1999. ISBN: 80-85608-26-X.

HILLEL, J. Kieval: *Languages of Community: The Jewish Experience in the Czech Lands*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 2000. ISBN: 0-520-21410-2.

JAKUBEC, Pavel; ROZKOŠNÁ, Blanka: *Židovské památky Čech: historie a památky židovského osídlení*. Brno: Era, 2004. ISBN: 80-86517-64-0.

KAFKA, František: *Velký pražský rabi Jehuda Löw: nová vyprávění z doby renesance*. Praha: Kalich, 1994. ISBN: 80-7017-816-7.

KAPLAN, Jan; UHLÍŘ, Jan B. *Praha ve stínu hákového kříže*. Český Těšín: Ottovo nakladatelství, s.r.o., 2000. ISBN: 80-7360-210-5.

KEJŘ, Jindřich; VITOCHOVÁ, Marie; VŠETEČKA, Jiří: *Židovská Praha*. Praha: V ráji, 1995. ISBN: 80-85894-14-9.

KOSÁKOVÁ, Eva; KYBALOVÁ, Ludmila; PUTÍK, Alexandr: *Textiles from Bohemian and Moravian Synagogues: from the Collections of the Jewish Museum in Prague*. Praha: Jewish Museum in Prague, 2003. ISBN: 80-85608-65-0.

KOVTUN, Jiří: *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994. ISBN: 80-900895-9-3.

KREJČOVÁ, Helena; VLČEK, Mario: *Výkupné za život: Vývozy a vynucené dary uměleckých předmětů při emigraci Židů z Čech a Moravy v letech 1938 – 1942 (na příkladu Uměleckoprůmyslového musea v Praze)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2009. ISBN: 978-80-86904-35-1.

KUDĚLA, Jiří; VŠETEČKA, Jiří: *Osudy židovské Prahy*. Praha: Grafoprint – Nuebert, 1993. ISBN: 80-901208-5-7.

LANCASTER, Brian: *Judaismus*. Praha: Euromedia Group – Ikar a Knižní klub 2000. ISBN: 80-7202-704-2.

LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Kasejovice a okolí: Pohledy do minulosti a současnosti*. Kasejovice: Městský úřad Kasejovice, 2010. ISBN: 978-80-254-8698-6.

LÖFELMANNOVÁ, Štěpánka: *Průvodce po Kasejoviceku, aneb, Procházky historií i současností městečka a okolí*. Kasejovice: Obecní úřad v Kasejovicích, 2007. ISBN: neuvedeno.

MESSADIÉ, Gerald: *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*. Praha: Práh, 2000. ISBN: 80-7252-038-5.

NEWMAN, Jaakov; SIVAN, Gavriel: *Judaismus od A do Z: Slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992. ISBN: 80-900895-3-4.

PAŘÍK, Arno; ŠTECHA, Pavel: *Pražské židovské město*. Praha: Oswald, 1992. ISBN: 80-85433-14-1.

PAŘÍK, Arno: *Židovská Praha*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2002. ISBN: 80-85608-51-0.

PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993. ISBN: 80-900895-4-2.

PODLEŠÁK, Jan: *Naše dny se naplnily: Z historie Židů v jižních Čechách*. České Budějovice: Klub přátel Izraele v Českých Budějovicích, 2002. ISBN: 80-238-9881-7.

PRCHAL, Jan: *Židovské město v Polné*. Polná: Linda, 2000. ISBN: 80-238-5733-9.

SLONIM, Dimitrij: *K historii Židů v jihočeské Blatné a okolí*. Blatná: Městské muzeum, 2003. ISBN: neuvedeno.

VILÍMKOVÁ, Milada: *The Prague Ghetto*. Praha: Aventinum, 1993. ISBN: 80-85277-83-2.

9.3 Elektronické zdroje

BUYER, Susan. *Gemeinde View: Kasejovice*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <<http://www.jewishgen.org/austriaczech/towns/Kasejovice/kasejovice.htm>>.

BUYER, Susan. *The Jews of Kasejovice*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <<http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~susanb/thejewsofkasejovice.htm>>.

KREJČOVÁ, Helena. *Bondy, Filip*. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Bondy_Filip>.

Kasejovice: the South of Pilsen. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://www.jewish-route.eu/english/mesta/05_kasejovice/kasejovice.htm>.

Židé v Kasejovicích. [on-line], [citováno dne 09. 04. 2013]. Dostupné z: <http://studentka.sms.cz/index.php?P_id_kategorie=7630&P_soubor=%2Fstudent%2Findex.php%3Fakce%3Dprehled%26ptyp%3D%26cat%3D1004%26idp%3D%26detail%3D1%26id%3D3323%26view%3D1%26url_back%3D>.

RESUMÉ

The bachelor thesis deals with the Jewish community in Kasejovice, a small town in Pilsen Region, Pilsen-South District. The work describes the municipality and the local Jewish communities. It focuses especially on the history of local Jews from their coming in the 13th century to the World War II when their presence in Kasejovice came to an end.

The objective is to learn the local Jewish community and, through an analysis, establish the relevancy of the community not only in Pilsen Region but also in the Czech Republic as a whole.

The information presented in the text is based on reliable sources and has not been altered in any way.

The thesis further brings a brief history of Jews in Bohemia and Moravia. It describes their coming, business activities and settlements in towns where first ghettos were established later. The thesis points out at the pogroms and shows the ways of living in towns during the periods of Hussites, Jagiellonians, Hapsburgs and during the reign of Maria Theresa and Joseph II. It even does not omit the substantial topics such as anti-Semitism, the process with Jew Leopold Hilsner, and the holocaust. This chapter further describes the onset of the communist regime's power and is ended with the position of Jews in Bohemia after the year 1989 and at present.

However, the thesis is aimed primarily at Jews in Kasejovice and their history in this municipality, and also mentions other Jewish communities in the vicinity. The thesis describes the day-to-day life of Jews, their trades, commerce, and even a Jewish ball. It does not neglect the diseases like plague and cholera that struck the town several times in the history, the expulsion of Jews from the town and their accusations of crimes.

The town of Kasejovice offers the local Jewish monuments such as the cemetery, synagogue and a monument devoted to the victims of the World

War II. The only monument that has not been preserved is mikveh, the ritual bath in Judaism.

The chapter titled Prominent Personalities, Natives and Clans Connected with the Jewish Community of Kasejovice familiarizes readers with the notable personalities of Kasejovice, namely the first Jew of the town Jakub Malý, Chancellor of the Old Town of Prague Jakub Matyáš Včelín, historian Václav Mentberger, and renowned rabbi Filip Bondy, who worked in Kasejovice at his time, and also mentions some prominent Jewish families.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: kasejovické náměstí

Příloha č. 2: kasejovické náměstí

Příloha č. 3: synagoga

Příloha č. 4: synagoga

Příloha č. 5: židovský hřbitov

Příloha č. 6: židovský hřbitov - náhrobek

Příloha č. 7: židovský hřbitov

Příloha č. 8: Památník obětem nacismu

Příloha č. 1: dominancí kasejovického náměstí je kostel sv. Jakuba.

Příloha č. 2: kasejovické náměstí

Příloha č. 3: kasejovická synagoga, ve které je v současné době muzeum.

Příloha č. 4: z nápisu na synagoze je jasné, že Židé už v Kasejovicích nejsou.

Příloha č. 5: židovský hřbitov.

Příloha č. 6: náhrobek je psán v českém i hebrejském jazyce – odkaz Filipa Bondyho.

Příloha č. 7: tyto hroby pocházejí z 19. a 1. pol. 20. stol.

